

BFL
STI 3749
A

1731
RIP2

ACADEMIA ROMÂNĂ
MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE
SERIA III TOMUL XIII MEM. II

CONTRIBUȚII LA RELAȚIUNILE
DINTRE MOLDOVA ȘI UCRAINA

DE

I. NISTOR
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

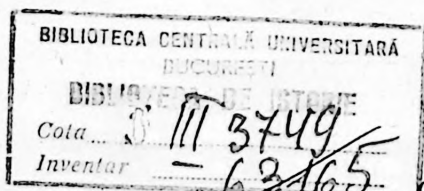
MONITORUL OFICIAL ȘI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI

1933

	Lei
N. IORGA. I. Intre Domnii Moldovei și ai Țării Românești, cum se făcea corespondența; II. Zugrăvi noi și vechi.	10.—
N. IORGA. Scrisori domnești din arhivele dela Stockholm.	20.—
TOMUL XI (1930)	340.—
N. IORGA. Există o scrisoare de trădare a lui Mihai Viteazul?	30.—
G-ral R. ROSETTI. I. Știri mărunte și note relative la istoria armamentului la noi; II. Când s'a adoptat steagul tricolor la noi.	20.—
G. BAIȘ. I. Biserica din Lujeni; II. Pridvorul bisericilor moldovenești.	50.—
S. MEHEDINȚI. Coordonate etnografice. Civilizația și cultura.	60.—
N. IORGA. I. Originea lui Ștefan Răzvan II. Petrecerea lui Vasile Lupu în exilul dela Constantinopol.	10.—
G-ral R. ROSETTI. Războiul dela moartea lui Ștefan-cel-Mare până la acea a lui Matei-Basarab. I. Armamentul.	25.—
N. IORGA. Octoiul Diacului Lorinț.	15.—
ANDREI RĂDULESCU. Juristul Andronache Donici.	30.—
G-ral R. ROSETTI. Războiul dela moartea lui Ștefan-cel-Mare până la acea a lui Matei-Basarab. II. Organizarea.	25.—
ION I. NISTOR. Decorarea lui Avram Iancu și a camarazilor săi.	55.—
ANDREI RĂDULESCU. Asemănări între ideile primitive ale poporului din Bretania și ale poporului român.	20.—
TOMUL XII (1931—32)	300.—
ANDREI RĂDULESCU. Influența belgiană asupra Dreptului român.	25.—
N. IORGA. Un pact de familie și o nuntă domnească în 1587.	7.—
N. IORGA. La cronologia vechilor Domni moldoveni.	5.—
N. IORGA. Pretendentul Nicolae Basarab în Elveția.	5.—
ION I. NISTOR. Opera d-lui N. Iorga.	10.—
ION I. NISTOR. Un român iscoadă la 1683 în tabăra Regelui Sobieski la Viena.	20.—
N. IORGA. Testamentul lui Nicola Nicolau	12.—
N. IORGA. Apelul către unire al lui Cuza-Vodă la 1859	5.—
N. IORGA. Un nou izvor cu privire la Mihai Viteazul și Radu-Șerban	12.—
G-ral R. ROSETTI. Războiul dela moartea lui Ștefan-cel-Mare până la acea a lui Matei Basarab. III. Tactica.	50.—
N. IORGA. «Moștenii» din Cremenari.	18.—
N. IORGA. Mormântul Doamnei Neaga și al neamului ei.	5.—
N. IORGA. Publicații străine privitoare la istoria contemporană a Românilor	5.—
N. IORGA. Moșneni de pe Vărbilău și de pe valea Buzăului	12.—
N. IORGA. I. Pedagogia unui jurisconsult fanariot din București la 1780.	
II. Intoarcerea unei pribege: Doamna Maria Minio.	15.—
N. IORGA. Contribuții la istoria modernă a Galaților.	20.—
AL. LĂPEDATU. Din grijile și greutățile unei domnii.	25.—
N. IORGA. Știri nouă privitoare la familia lui Petru Șchiopul.	15.—
G-ral R. ROSETTI. Războiul dela moartea lui Ștefan-cel-Mare până la acea a lui Matei Basarab. IV. Fortificațiunea.	40.—
TOMUL XIII (1932)	
N. IORGA. Un cugetător politic moldovean dela jumătatea secolului al XIX-lea: Ștefan Scarlat Dăscălescu.	
N. IORGA. Doamna Elina a Țării-Românești ca patroană literară.	
I. I. NISTOR. Bisericile și școala greco-română din Viena.	
N. IORGA. Ceva din legăturile domniilor românești cu Ierusalimul.	
N. IORGA. Două scrisori ale lui Atanase Anghel.	
N. IORGA. Domnitorii români Vasile Lupu, Șerban Cantacuzino și Const. Brâncoveanu în legătură cu Patriarhii Alexandriei.	
N. IORGA, Radu Cantacuzino.	
N. IORGA. Donațiile românești pantru Megalospileon și Vlah-Sarai.	
N. IORGA, B. P. Hasdeu ca istoric.	
N. IORGA, In jurul pomenirii lui Alexandru-cel-Bun.	
I. I. NISTOR, Contribuții la relațiunile dintre Moldova și Ucraina.	

A 10000

 1731
 94/N78
 Colecția Sp

 Facultatea de Filozofie și Litere din București
BIBLIOTECA CENTRALĂ

CONTRIBUȚII LA RELAȚIUNILE DINTRE MOLDOVA ȘI UCRAINA ÎN VEACUL AL XVII-lea

DE

I. NISTOR

Sedința din 26 Septembrie 1932

Prin anii 1860 s'a constituit la Petersburg o comisiune istorică cu scopul de a culege și da publicității bogatul material istoric ce zăcea răspândit prin arhivele din orașele Rusiei sud-vestice sau mai precis ale Ucrainei. Cu redactarea materialului adunat au fost încredințați istoricii ucraineni N. Kostomarov și P. Kulicz, ajutați de H. Karpov și Belorukov. Grație hărniciei acestor învățați, au putut vedea lumina tiparului multe mii de acte, documente și corespondențe istorice. Ele sunt adunate în 15 volume și îmbrățișează o epocă de 127 de ani și anume dela 1551—1678.

Colecția aceasta de documente a apărut la Petersburg între anii 1863—1892 sub numele de: « *Acte k istoriei juznoi zapadnoi Rosii* », adică: « Acte privitoare la istoria Rusiei sud-vestice ». Vecinătatea țărilor noastre cu regiunile Rusiei sud-vestice și în deosebi cu Ucraina, precum și legăturile continue, de ordin politic și economic, cu Malorușii sau Ucrainii din acele regiuni, au dat naștere unei vii corespondențe diplomatice între Moldova și Ucraina, corespondență ce s'a păstrat în arhivele din Kiev, Baturin, Putevl, Ceherin etc. Kostomarov și harnicii săi colaboratori au meritul de a fi dat publicității această corespondență diplomatică în colecția de mai sus. Așa se explică că în cele 15 volume de « Acte și documente privitoare la istoria Rusiei sud-vestice » se găsesc și prețioase contribuțiuni la istoria noastră și în deosebi la cunoașterea legăturilor politice și economice dintre Moldova și Ucraina, în veacul al XVII-lea.

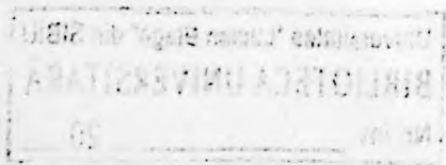
1 A. R. — Memoriile Secțiunii Istorice. Seria III. Tomul XIII. Mem. 11.

258/
932-33

In volumul I al acestei colecții sunt adunate acte și corespondențe istorice din anii 1551—1632. Actele, documentele și corespondențele din acest volum, care privesc domnia lui Alexandru Lăpușneanu și a Movileștilor și în deosebi legăturile acestor domnitori cu breasla stavropegiană din Leov, au fost adunate de regretatul nostru coleg Ioan Bogdan și publicate în colecția Hurmuzache Vol. I Supl. II și Vol. II, Supl. II. De aceea nu ne-am mai ocupat de aceste acte și corespondențe în cercetarea de față.

In schimb însă, am cules din volumele II—XV ale colecției lui Kostomarov o serie de 69 de acte, documente și corespondențe rusești privitoare la Principatele Române și în deosebi la Moldova dintre anii 1642—1678, pe care le dăm publicității pe această cale. Am examinat de aproape aceste acte și am găsit în ele contribuțiuni prețioase la cunoașterea legăturilor dintre Moldova și Ucraina. Dau cuprinsul lor în traducere românească fiindcă n'am găsit necesar să public și textul slavon original. Și aceasta din motive de economie, dară și din considerațiunea că pentru cercetări și analize mai amănunțite și pentru o eventuală critică a textului, cercetătorul român va putea lesne recurge la consultarea textului original din colecția Kostomarov ce se găsește la biblioteca Academiei Române, la biblioteca Universității din Cernăuți și probabil și la alte biblioteci publice din țară.

Cele 69 de acte, documente și note cuprind vasta corespondență a voevozilor noștri cu hatmanul Cazacilor Bogdan Hmelnicki și cu urmașii săi în hătmănie asupra Cazacilor precum erau Iuri Hmelnicki, Ivan Vihovschi și Ivan Samuilovici. Așa găsim dela domnul Munteniei Constantin Vodă Șerban trei scrisori către Bogdan Hmelnicki (anexa Nr. XX, XXIII, XXXV) și una către Ivan Vihovschi (XLIV). Dela Gheorghe Vodă Ștefan din Moldova avem șapte scrisori către Bogdan Hmelnicki (XXV, XXXIII, XXXIV, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, XXXIX) și trei către Ivan Vihovschi (XL, XLVI, XLVII). Dela George Vodă Ghica ni s'a păstrat o scrisoare către Ivan Vihovschi (XLIX). Nicolai Priluschi, secretarul lui George Ștefan, trimitea lui Vihovschi o scrisoare de informații cu privire la voevodul Ardealului George al II-lea Rakoczy

(XLI). Marele Armaș al Moldovei Migorașcu Hăbășescul trimetea informațiuni prietenului său Zelenschi, polcovnic de Bracelav, în legătură cu pregătirile militare ale Leșilor și Turcilor (XXIX).

Pe lângă aceste 16 acte, ce porniau din partea Domnilor și a slujbașilor domnești, se mai găsește în această colecție și o prea interesantă scrisoare a țarului Alexie Mihailovici către patriarhul Paisie al Alexandriei, în chestiunea Doamnei Ștefanida, văduvă după George Ștefan (LIV). Amănunte interesante asupra Doamnei Ștefanida ne dă un oarecare Toader Predremirschi (LII). Patriarhul Paisie era un om de încredere al țarului pe care, printr'o scrisoare din Mai 1654, îl informa asupra evenimentelor politice din Turcia (XXIX).

Mitropolitul Petru Movilă raporta țarului că a fost la Iași și-a săvârșit acolo în biserica Trei-Ierarhi căsătoria religioasă a ficii lui Vasile Lupu Elena cu hatmanul Litvaniei Ianusz Radzvill și că la 5 Februarie 1645 a pornit din Iași în societatea tinerilor căsătoriți (II). Dela Ianusz Radzvill ni s'a păstrat o scrisoare din 23 Aprilie 1653 către Vasile Lupu, prin care voevodul Moldovei era rugat să mijlocească împăcarea între Polonia și Ucraina. Vasile Lupu primi scrisoarea și o trimise hatmanului Bogdan Hmelnicki cu recomandări călduroase (X).

Pe la începutul anului 1657 Ianusz Radzwill trebuie să fi murit, căci văduva sa Elena, rămasă în neagră mizerie, se adresase lui Bogdan Hmelnicki după ajutor. Hatmanul interveni pe lângă țar, rugându-l să primească sub ocrotirea sa pe nenorocita văduvă și să dea ordin voevodului de Vilna ca să-i restituie moșiile ce-i fuseseră confiscate de către mareșalul Litvaniei Zavisch (XXXII).

Din Noemvrie 1663 ni s'a păstrat o scrisoare extrem de interesantă pentru genealogia familiei Movileștilor. Un oarecare Ștefan Movilă, ajungând prizonier la Cazaci, se dădu drept nepot al lui Simion Movilă și fiu al lui Gavriil Movilă.

Ștefan declară că după moartea tatălui său Gavriil, ar fi ajuns, în vârsta fragedă de 11 ani, la Constantinopol și ar fi trăit acolo la rudele sale timp de 27 de ani. Numai după ce Bogdan Hmelnicki se supuse țarului, Ștefan Movilă ar fi părăsit Constantinopolul și s'ar fi înrolat în oștirea căzăcească

din Czerkasy. După moartea lui Bogdan Hmelnicki, Ștefan Movilă ar fi trecut la Cehrin și ar fi întreprins de acolo mai multe solii și călătorii de informații în Crimeea și la Moscova. La Moscova însă Ștefan nu și-ar fi descoperit origina sa domnească. Mitropolitul Petru Movilă din Kiev ar fi unchiul său (LI).

Dela hatmanul Bogdan Hmelnicki avem două scrisori către țar (XXX, XXXII), privind chestiuni politice în legătură cu Principatele Române. Dela fiul său Iuri ni s'a păstrat o scrisoare către țar asupra sfatului dela Kodak la care să fi luat parte și voievozii români George Ștefan și Constantin Șerban (L). Dela noul hatman Ivan Samuilovici avem două scrisori către țar (LVIII, LXVII) și o lungă scrisoare-apel către voievozii români ca să respecte solidaritatea pravoslavnică și să-i trimită știri despre mișcările Turcilor (LXVI). Dela Ivan Vihovschi avem două scrisori către Baturin (XXIV, XLIII) și una către Opuhtin (XLVIII). Scrisori cu informațiuni privitoare la Moldova mai avem dela Volhonschi (I, III), dela Zelenschi (XXVIII) XLII) dela Constantin Poklonschi (XLI), Andrei Baturlin, voevodul Kievului (XLV), dela Grigore Koslovski (LIII), Ivan Rievski (XXII, LV), dela comandantul Strelîților (LVII, și dela Polcovnicul Dimitrie Raiezi (LXIII).

Rapoarte și note dela solii trimiși în Principate și dela negustorii ce veniau din Moldova avem foarte multe (IV, V, VI, VII, VIII, XIII, XI, XIV, XV, XVI, XVII, XXI, XLVII, LVI, LIX, LXI, LXII, LXVIII). Ele aduc știri extrem de interesante cu privire la mișcările armatelor dușmane, dară și cu privire la evenimentele politice și economice din țările noastre. In colecțiunea aceasta se găsește o scrisoare și dela marele Vizir Asem Mohamed (IX), una dela Seviș-Pașa din Silistra (XI) precum și declarațiile unor prizonieri turci asupra mișcărilor tătărești (LXV). Intr'o scrisoare a mitropolitului Gavriil Samarin din Serbia se amintește despre o convorbire pe care acesta ar fi avut-o la Iași cu George Ștefan (XVIII). Preotul Isachie face declarațiuni importante în legătură cu raporturile hatmanului Doroșenco cu Moldova.

Informațiunile, fiind directe și contemporane, aduc multe contribuțiuni noi și prețioase la istoria Moldovei dintre anii 1642—1678. Din relațiunile lui Petru Volkonschi rezultă că Vasile Lupu întreținea legături de prietenie cu ȧarul Mihai Teodorovici (1613—1645). Printr'un călugăr dela mănăstirea Gustenschi, Volkonschi trimetea lui Vasile Lupu o scrisoare din partea ȧarului (I), iar voevodul Moldovei remitea ȧarului o scrisoare din partea patriarhului Partenie al Constantinopolului (III). Cauza năvălirii Cazacilor în Moldova la 1650, în tovărășia Tătarilor, se explică prin faptul că Vasile Lupu răscumpărase dela Tătari mai mulți prizonieri poloni de vază, ceea ce supără pe Cazaci, iar pe Tătari voevodul îi indispușe prin faptul că ajutase pe câțiva prizonieri litvani să fugă din prinsoarea tătarească (VII).

Atunci orașul Iași a fost grav pustiit și rămase « acoperit cu cadavre omenești » (VI).

Invazia Tătarilor în Moldova a fost însă desaprobată de Turci, așa că marele vizir Asem Mohamed scria lui Hmelnicki la 3 August 1653, că Sultanul îl consideră drept vasal al său și desaproabă deci actele sale de ostilitate îndreptate contra altui vasal turcesc, care era domnul Moldovei. De aceea Hmelnicki fusese invitat de Turci să înfrâneze iperzelul fiului său Timuș, peșitorul domnișei Ruxanda (IX). Tot atunci interveni Ianusz Radzwill pe lângă socrul său Vasile Lupu ca să mijlocească pacea între Poloni și Ucrainți (X).

La 19 August al aceluiași an solul ȧarului Alexie Mihailovici raportează că logofătul George Ștefan s'a ridicat cu ajutor din Muntenia și Transilvania împotriva lui Vasile Lupu și l-a alungat din scaun. Nenorocitul domn s'ar fi refugiat cu familia la Cămența. Dar Timuș interveni cu Cazacii săi, bătut pe George Ștefan și reintegă pe socrul său Vasile Lupu din nou în scaunul domniei. Iar nici George Ștefan nu se lăsă bătut, ci lovi din nou pe Vasile Lupu, îl izgoni din țară și-l făcu să fugă la Cehrin, reședința socrului său Bogdan Hmelnicki. Soția lui Vasile Lupu cu familia ei rămasese la Suceava asediată de oștirea lui George Ștefan. Pentru liberarea ei porni Timuș cu armată căzăcească contra Sucevei și bătut acolo pe Unguri și Poloni. « De bucurie — spune un raport

contemporan — Timuș a început să tragă cu tunul, descoperind astfel locul ascunzișului său». «Atunci el fu nimerit de o ghiulea în picior și muri din cauza aceasta» (XIII). Un martor ocular al nenorocirii, un oarecare Ștefan Padivilov, relatează, prin declarația sa din 24 Octomvrie 1653, următoarele asupra celor întâmplate la Suceava:

«Ștefan Logofătul a înaintat la Suceava cu Leși, Munteni, Moldoveni, Unguri și Svedezi. Timuș cu 8000 de Cazaci a rezistat asediului timp de 12 săptămâni. În cetate se simțea mare foamete. Trei Leși, salvați dela moarte de Timuș, l-au tradat, relatând inamicului despre foametea ce domnia în Suceava și destăinuindu-i și locul de ascunziș al lui Timuș. Atunci Leșii au concentrat focul tunurilor asupra cortului lui Timuș, care se ascunsese în teleaga sa. O ghiulea sfărâma teleaga iar o așchie din teleagă nimeri pe Timuș în pulpa piciorului și-i pricinui moartea după 6 zile. Cazacii, aflând despre moartea comandantului lor, se împăcară cu Ștefan Logofătul și obținură dela el libera retragere cu autorizația de a ridica corpul neînsuflețit al lui Timuș și a-l duce cu ei...».

Corpul lui Timuș a fost dus de Cazaci la Cehrin și îngropat acolo în prezența mamei și a soției sale Ruxanda.

După izbânda dela Suceava, Ștefan Logofătul fu recunoscut domn și de către Turci. Instalându-se în scaunul domniei, el ar fi exilat pe soția lui Vasile Lupu într'un sat lângă Suceava, iar fiului ei Ștefăniță i-ar fi tăiat nasul ca să nu ajungă nicicând la domnie. Aceasta o susține Padivilov (XV).

Dintr'un raport către țar aflăm că Vasile Lupu fusese curând alungat dela curtea cuscruului său Hmelnicki, îndată ce acesta aflase din gura unor prizonieri poloni că, în vremea ce Timuș asedia Suceava, socrul său Vasile Vodă ar fi scris Regelui Poloniei să se ridice cu oastea contra Cazacilor (XVI). Dela Cehrin Vasile Vodă pribegi la curtea hanului din Crimea, iar de acolo ajunse la Constantinopol unde și muri.

Noul domn al Moldovei George Ștefan căută să-și asigure prietenia țarului Alexie Mihailovici. În Mai 1654, mitropolitul Serbiei Gavriil Samarin povestește țarului că, trecând prin Iași, a vorbit cu noul voevod al Moldovei și că acela era doritor să se supună țarului (XVIII). Dar înainte de a se supune

țarului, George Ștefan căută să încheie legături de prietenie cu puternicul hatman al Cazacilor Bogdan Hmelnicki. La 21 August 1654, solul căzăcesc Dimco se întoarce din Moldova însoțit de Stroescu Lupu, starostele de Soroca, și aduse cu sine actul omagial al lui George Ștefan față de hatman și cu declarația formală a voevodului că dorește să se supună țarului. Din gura solului moldovenesc află Hmelnicki că și voevodul Munteniei, ca și cel al Ardealului, refuză orice sprijin craiului leșesc și doresc să se închine țarului Alexie Mihailovici. Tot atunci s'a hotărât că pentru a se înlesni schimbul de informațiuni între Ucraina și Moldova, să se înființeze un serviciu permanent de informații pe ambele maluri ale Nistrului, din partea Ucrainii și din partea Moldovei (XXI). La 19 Septembrie 1654 solii țarului aflaseră că George Ștefan ar fi jurat credință țarului în fața delegatului căzăcesc Dimco și că voevodul s'ar fi legat să trimită delegați speciali la țar ca să-i jure credință în numele său (XXVI, XXX). La 4 Aprilie 1657 George Ștefan declară că este gata să se jertfească chiar pe sine însuși în lupta contra inamicilor lui Hmelnicki. Tot atunci el îi trimisese vestea că noul vizir Sevuș-Pașa ar fi condamnat la moarte o mulțime de oameni și că Englezii, Venețienii și alte națiuni creștine și-ar fi concentrat forțele și stau gata să năvălească asupra Turcilor și că ar și fi cucerit chiar Bogazul (XXXIII). La 18 Mai 1657, George Ștefan comunica hatmanului că Turcia mobilizează contra Venețienilor și că a dispus să se adune provizii în Mesir sau Egipt. Dar Venețienii, prinzând de veste, au scufundat 10 corăbii cu provizii ce se găseau în drum spre Constantinopol. Polonii ar fi gata să se unească cu Turcii și Tătarii contra pravoslavnicilor. Tot atunci George Ștefan trimise lui Hmelnicki și scrisoarea pe care o primise dela regele Svediei (XXXV).

La 8 Iunie 1657, voevodul Moldovei comunica că a aflat dela Ela-Aga din Bugeac, că hanul a pornit spre Oceakov dară că Tătarii se tem de Cazaci (XXXVI). La 13 Iunie, George Ștefan trimise hatmanului Hmelnicki o scrisoare a lui Potocki către han, pe care o luase dela un sol tătăresc. Totodată el comunică prietenului său că hanul petrece la Maiaki pe Tiligul și așteaptă acolo sucurs dela pașa din Silistra. Turcii ar fi

demoralizați din cauza înfrângerii suferite din partea Venețienilor. În schimb Tătarii ar fi aflat dela un prizonier cazac că Rușii concentrează forțe mari și stau gata de atac. Această veste ar fi impresionat foarte mult pe Tătari, cari sunt buimăciți de cap și nu mai știu ce să înceapă (XXXVII). După alte 5 zile George Ștefan scria din nou lui Hmelnicki, spunându-i că este foarte supărat de atitudinea lui Rákoczy, voevodul Ardealului, care se poartă cu gândul de a desface alianța pe care o are cu Moldova. Turcii nu se mai gândesc să atace Camenița, iar hanul nutrește simțiminte pașnice, Svedezii, Leșii și Rákoczy ar primi cu drag arbitrajul hanului pentru aplanarea conflictului dintre ei și Ucraina (XXXVIII). În August 1657, George Ștefan trimitea Cazacilor știri din Leov că Polonii ar fi năvălit în Ardeal și ar fi pustiit Maramureșul (XXXIX). La 26 August voevodul cerea oameni învâțați pentru mănăstirea Cașinului, zidită de el, comunicând totodată Cazacilor că Leșii sunt gata să atace Ucraina, îndată după moartea lui Bogdan Hmelnicki (XL). În Aprilie 1658, George Ștefan vestea pe Vihovschi că Turcii au năvălit în Muntenia, unde ar fi robit o sută de mii de oameni și ar fi alungat pe Constantin Vodă Șerban, care a fugit în Transilvania (XLVI).

Aceiași soartă îl pândia și pe George Ștefan. La 21 Aprilie 1658, țarul primi vestea că George Ștefan ar fi cerut voie să se refugieze cu întreg avutul său în Ucraina. Dar convingându-se de nesiguranța ce domnia acolo, ar fi fugit în Ungaria. Marele vornic « Dika » (Ghica) ar fi fost ridicat de Turci pe tronul Moldovei (XLVII).

Pe urma voevodului mort la Stettin, precum se știe, a rămas văduva sa Ștefanida Doamna, care la 1 Februarie 1669 scria Marelui Elector de Brandenburg că soțul ei a murit. Atunci ea solicită totodată intervenția patriarhului Paisie al Alexandriei pe lângă țarul Alexie Mihailovici. Iată ce povestea la Moscova în ziua de 22 Octomvrie 1669 un oarecare Teodor Predremirschi despre această Doamnă pribeagă:

« Această « Domna », văduvă după voevodul Valahiei, este de neam valah, fată de boier și în vârstă de 20 ani și mai bine. De numele tatălui ei, povestitorul nu-și mai poate aduce

amine. Ea a fost trei ani căsătorită cu George Ștefan și n'a avut copii. În anul 7169 (1661) sultanul a trimis Domn în voevodatul valah pe «Dika», iar voevodul Valahiei George Ștefan, bărbatul ei, a fost detronat prin zavistea noului voevod. Atunci voevodul Valahiei, bărbatul ei Ștefan, s'a refugiat în țara împărătească (Austria) și-a trăit acolo pe moșiile ce și le cumpărase și a murit. După moartea soțului, «Domna» s'a înapoiat în Valahia, dar și-a găsit moșiile confiscate de voevodul Luppi. Iar pentru a scăpa de persecuțiuni, «Domna» s'a refugiat la Kiev, însoțită de o femeie și de 4 oameni credincioși (LII) ».

Petrecerea lui George Ștefan în țările împărătești este adeverită prin cele 4 scrisori ale sale, pe cari le adresase principelui Lobkovitz, căruia la 12 Aprilie 1662 îi cerea adăpost în Moravia; la 21 Iulie 1662 îi mulțumi pentru adăpostul ce-l găsisese la Holleschau în Moravia. Curând după aceea voevodul pribeag cerea principelui Lobkovitz să intervină pe lângă împăratul Leopold pentru recâștigarea tronului, iar până atunci îi solicită un ajutor de 15 mii florini austriaci.

La 9 Aprilie 1664 George Ștefan scria lui Lobkovitz din Stettin că fusese la Moscova unde a petrecut 60 de zile, dar că n'a isprăvit nimica la țar și că de aceea are de gând să se îndrepte din nou spre curtea imperială. Cu această ocazie nefericitul voevod se plângea «patronului său» Lobkovitz contra unui oarecare Christofor Marianovici, care printr'un act fictiv, umbla să-i sustragă odoarele pe cari le amanetase la Viena la un oarecare Iacob Frenkly ¹⁾.

Voevodul Luppi, care a confiscat moșiile Doamnei Ștefanida, era Ștefăniță Vodă fiul lui Vasile Lupu, care a domnit între 1659—1661. În necazul ei, Doamna Ștefanida se adresase patriarhului Paisie al Alexandriei pentru intervenție pe lângă țar. Paisie era omul de încredere al țarului, căruia îi trimetea informațiuni privitoare la situația din Turcia (XIX). La scrisoarea patriarhului Paisie din 11 Octomvrie 1669, țarul răspunse la 28 Octomvrie 1669, zicând:

Cfr. Ioa I. Nistor, *Cehoslovacii și Românii*, în „Codrul-Cosminului“ Vol. VI pp. 332-335.

« Am aflat că în scrisoarea Ta era scris despre soția fostului voevod valah Ștefan, văduva Domna, care se află astăzi la Kiev ca Noi... să o compătimim pe Domna și să o luăm la Moscova sub ocrotirea Noastră. Și Noi Marele Țar și Majestatea Noastră Impărătească pentru cererea Sanctității Voastre, am compătimit-o și am poruncit să o aducă la Moscova la Noi... Am dat poruncă arhimandritului Inochentie Gezeli din Kiev și voevodului Grigori Atanasieci Kosloschi să o trimită din Kiev la Moscova cu tot sprijinul nostru » (LXIV).

La 22 Octomvrie 1669, voevodul Kievului Kosloschi recomanda și el țarului cererea privitoare la văduva voevodului din Valahia «Ștefanida Domna» și-i trimise totodată și scrisoarea de recomandatie a patriarhului Paisie (LIII).

Urmașul lui George Ștefan pe tronul Moldovei fusese George Ghica care continuă politica de prietenie și bună vecinătate față de Cazaci. Indată după urcarea sa pe tronul Moldovei el trimise la 25 Iunie 1658 o scrisoare către Ivan Vihovschi cu informațiuni prețioase, scriind:

« Turcii s'au pregătit de război și stau gata să pătrundă în Ungaria. Rezidentul sau internunțul austriac pe lângă Poartă a fost înțemnițat pe viață. Ardealul s'a declarat gata să plătească 2 milioane de taleri numai să fie cruțat de Turci. Vizirul a aprobat această ofertă. Francezii s'au înțeles cu Turcii și au năvălit în Germania. Suedezii au năvălit în Prusia și au atacat prin surprindere pe voevodul Czernecki. Suedezii din Torun au nimicit armata leșească și, aruncându-se asupra pedestrimii lui Grozecki, au tăiat mulți oameni și s'au întors victorioși în oraș. Craiul leșesc a rupt legătura cu Svedezii și a pornit cu toate puterile sale militare contra Torunului pentru a cuceri acest oraș. Polonia se găsește în mare primejdie și solicită ajutorul Turcilor. Hanul este gata să năvălească în Ungaria, fie prin Ucraina și Polonia, fie prin Muntenia ». Intr'un post scriptum Ghica mai adaogă că după încheierea acestei scrisori s'a înapoiat un călăraș de ai săi dela hanul din Crimea. Dela acel călăraș ar fi aflat că hanul are de gând să forțeze Niprul încă acum în Iulie. Ghica prevenia pe Vihovschi să fie cu ochii în patru și-l mai vesti că și hatmanul polon este gata să pornească cu oștirea sa spre câmpia dela Koslov. Pe de altă parte

și Turcii să poartă cu gândul să năvălească și ei în Ucraina (XLIX).

Dela urmașii lui Ghica, Ștefăniță Vodă și Eustratie Dabija nu ni s'a păstrat în arhivele ucrainene nici o corespondență. O notă din 11 Februarie 1662 arată că Moldovenii s'ar fi răsculat contra lui Duca Vodă și l'ar fi detronat, astfel că Moldova ar fi rămas fără voevod. Pentru câțeva vreme Moldovenii și-ar fi ales voevod pe un oarecare Gimbuli (?) (LV).

Alianța și buna înțelegere cu Cazacii căutară să o cultive și voievozii munteni. La 1 August 1654 Constantin Vodă Șerban scria lui Bogdan Hmelnicki că ar fi fericit să trăească în relațiuni de prietenie cu el (XX). La 25 August al aceluiași an, Constantin Vodă trimitea pe credinciosul său Dăniilă Lomschi la Hmelnicki ca să-i ducă informațiuni asupra Polonilor (XXIII). La 29 Mai 1657, Constantin Vodă vestea pe hatman că solii săi s'au înapoiat din Constantinopol cu știri favorabile pentru creștini. Turcii ar fi suferit pierderi mari la Tenedos și Chios (XXXV). La 9 Septemvrie 1657 Constantin Șerban, într-o scrisoare către Vihovschi, dădea expresiune bucuriei sale că în sfârșit, s'a încheiat pactul de prietenie între Cazaci și Munteni și că el dorește ca acest pact să rămână veșnic în vigoare (XLIV). Curând după aceea, la 1 Mai 1658, Vihovschi știa că Constantin Șerban a fost detronat de Turci și că a fugit în Ardeal, iar în locul său ar fi ajuns Domn al Munteniei un oarecare Divan sau Givan-Bei (?) (XLVIII).

Pe la 1670 Mohamed al IV-lea pregătea marea expediție contra Poloniei. Cazacii se găseau atunci la mare strâmtoare. Solii lor mișunau prin Moldova pentru a culege informațiuni. O serie întreagă de note și rapoarte se referă la bătălia dela Hotin, la care Muntenia ar fi luat parte cu 12.000, iar Moldova cu 7000 de oameni (LXV). Tot atunci s'a produs și trecerea lui Petriceicu Vodă de partea Leșilor.

În legătură cu operațiunile turcești din Podolia ni s'a păstrat o prea interesantă informație cu privire la negoțul cu sare pentru Ucraina. La 25 Noemvrie 1672 hatmanul Cazacilor, Ivan Samuilovici, află din gura unui negustor, care pe timpul războiului turco-polon se găsea cu tovarășii săi la Colomea în Polonia, după sare. Din cauza operațiunilor militare, ei nu se

puteau întoarce prin Podolia pe unde veniseră, ci se hotărîră să ocolească câmpul de operațiune, înapoiindu-se prin Moldova. Ei se hotărîseră să ia drumul acesta pentru că știau că Moldovenii sunt de aceeași credință pravoslavnică ca și dâșii și că prin urmare nu li se vor face niciun rău, ci dimpotrivă li vor da tot concursul. Dar mare le-a fost surprinderea, când văzură că îndată ce intraseră în Moldova, li s'a rechiziționat sarea, iar carele cu boi, 900 la număr, au fost trimise sultanului (LXVII). Indată ce hatmanul Samuilovici aflase despre aceasta, el raportă țarului asupra celor întâmplate și-l rugă să intervină la Turci pentru liberarea sării și a celor 900 de care cu boi (LVIII).

Curentul polonofil din Moldova nemulțumea adesea pe Cazaci și Moscoviți cari, în scrisorile către voievozii români, accentuau mereu laturea comunității de credință dintre Ruși și Români, *chestiunea pravoslavniciei*. La 12 Februarie 1678, Ivan Samuilovici se adresează cu o lungă scrisoare către voievozii români, invitându-i cu « inimă prietenească și creștină » și ca « fii ai aceleiași biserici pravoslavnice », să țină la solidaritatea creștină. « Cu toate că trupește suntem departe unul de altul... totuși suntem sufletește nedespărțiți pentru că îmbrățișăm una și aceeași credință creștină, formând cu toții același trup și având în fruntea noastră pe Isus Hristos ».

În anexă la scrisoarea de mai sus, Samuilovici mărturisise că face acest apel din porunca « Prea Luminatului său Țar pravoslavnic, a Majestății Sale Impărătești ».

Încercând să lămurească mai bine intențiunile sale, Samuilovici zicea :

« Orice om cuminte ce este născut și crescut în credința pravoslavnică, nu poate decât să dorească ca între creștini să domnească prietenie trainică de dragoste și bună înțelegere. Să nu credem în amăgirile trecătoare, ci să năzuim spre binele veșnic, pe care eu ca bun creștin nu numai acum, ci pururea l-am avut înaintea ochilor. Eu doresc *cea mai deplină unire între creștini* nu numai din toate puterile, dară și din toată inima și din tot cugetul... De aceea cu toți trebuie să susținem cauza creștină cu adâncă evlavie și însuflețiți de aceleași simțimente, care se întemeiază pe înalta valoare morală și pe stima reciprocă. *Toți trebuie să aibă grijă pentru sfânta credință a bisericii pravoslavnice a răsăritului*, prin sfântul botez și prin sângele neprețuit al bisericii lui Isus Hristos.

« De aceea nădăjduesc cu tărie, că Tu, ca unul care ești *unit cu noi prin aceeași credință pravoslavnică*, ni vei dori tot binele nouă, dar în deosebi marelui țar, Majestății Sale Impărătești, ca singurul *Monarh pravoslavnic, care este singurul ocrotitor al tuturor creștinilor din lumea dreptcredincioasă*. De aceea eu, încrezându-mă în Tine, Te rog foarte mult ca, din imboldul dragostei creștinești către noi, cât și din datoria creștinească, pe care o ai față de credința pravoslavnică, să nu întârzii a ni trimite știri adevărate despre planurile Busurmanilor. Să ne vestești când sultanul sau vizirul vor fi aproape de Cehrin sau alt undeva și când au de gând să pornească cu războiu contra noastră. Aceasta Te rog să-mi comunici prin acești oameni ai mei. Eu știu că Tu cu mintea Ta ageră, vei înțelege că acel Buzurman, intrând în luptă cu noi și atingând ținta spre care tinde — ceea ce să ne ferească Dumnezeu — va încerca să asuprească și să apese și mai greu pe creștinii din țara unde domnește Măria Ta. De aceea Te rog să fii bun și să ni trimiți știri adevărate, pentru a ne putea apăra. Aceasta Te poftesc nu pentru că ne-am teme de acel dușman, ci ca să cunoaștem din vreme cari sunt intențiunile sale adevărate. Căci din mila prea înduratăului Dumnezeu și prin grija prea luminatului nostru monarh forțe nenumărate și nevăzute până acum stau gata să se arunce asupra inamicului și să-l respingă. Din toate părțile acestei mari împărății s'au concentrat oștiri puternice și mari armate străine sunt gata să lupte alături de oștirea noastră zaporojană. Avem nădejde în Dumnezeu că acest Buzurman nu se va mai bucura de biruință. Iar pe Tine Măria Ta, dacă ni vei trimite informațiunile dorite pentru apărarea noastră, nu numai eu Te voi răsplăti, ci însuși marele monarh îți va rămâne adânc recunoscător » (LXVI).

Propaganda pravoslavnică începuse încă de mult în Moldova. Incă la 3 Iulie 1673 un negustor rus, întorcându-se din Iași, povestea că acolo se răspândise vestea că armata rusească era gata să înainteze spre Nipru contra lui Doroșenco și contra Turcilor. Moldovenii, Grecii și alte neamuri care trăiau în Moldova s'ar fi bucurat foarte mult, aflând despre aceasta. Nicolai Ivanov, căci acesta este numele negustorului, susține că Ieșenii își exprimau dorința de a se uni cu oastea pravoslavnică a Rusiei pentru a se putea elibera de sub jugul turcesc. Iar când venise vestea că armatele rusești s'ar fi retras dela Nipru, mâhnire mare ar fi cuprins sufletele Moldovenilor (LIX).

La 28 Februarie 1678, Samuilovici comunica țarului că a intervenit pe lângă voievozii români, rugându-i ca din *dragostea lor pravoslavnică* să-i trimită informațiuni asupra mișcărilor

din armata turcească (LXVIII). La 16 Noemvrie 1678, un negustor de vinuri, sosind din Moldova, povestea că sultanul ar fi dat ordin voevodului din Moldova să pregătească 4000 de care cu grâu, 2000 de boi și 1000 de cai și căruțe pentru nevoile oștirii turcești. Tot atunci ar fi fost detronat și voevodul Antonie Ruset și trimis la Constantinopol (LXIX).

Cu informațiunea aceasta se încheie seria celor 69 de acte și documente rusești, care aruncă raze vii de lumină asupra legăturilor dintre Moldova și Ucraina între anii 1642—1678.

A N E X E

I

Putevl, 1642, Decembrie.

Petru Volkonski, voevod de Putevl, raportează țarului, că a expediat în taină scrisoarea către Vasile Lupu, voevodul Moldovei, încredințând-o unui călugăr din mănăstirea Gustenski.

(*Akte k istoriei juznoi zapodnoi Rosii*, III, p. 63; Nr. 59. (Acte privitoare la istoria Rusiei sudvestice).

II

Kiev, Lavra Pecerskaia, 1645, Martie 6.

Petru Movilă, mitropolitul Kievului, aduce la cunoștința țarului căsătoria lui Ianusz Radzivill, hatmanul Litvaniei, cu Maria, fiica lui Vasile Vodă Lupu din Moldova. La invitația Domnului Moldovei, mitropolitul a plecat la Iași și a cetit acolo cununia în biserica Trei-Erari. La 5 Februarie 1654 a plecat din Iași împreună cu tinerii căsătoriți.

(*Akte*, III. p. 65, Nr. 60).

III

Putevl, 1649 Aprilie, 15.

Petru Volkonski raportează țarului că la 4 Aprilie a sosit la Putevl un sol, cu numele Nicolai Ivanov, aducând o scrisoare către țar din partea lui Vasile Vodă Lupu din Iași. Scrisoarea a venit dela patriarhul Partenie din Constantinopol și privește chestiuni de ordin politic. Vasile Vodă a însoțit scrisoarea patriarhală cu o adresă din partea sa către Iurie Alexievici Dolgoruki, în care îl roagă să transmită cât mai repede scrisoarea patriarhului la curtea țarului.

(*Akte*, III, p. 54, Nr. 51.).

IV

1649, *Noemvrie* 26.

Hanul Crimeei, Moldovenii, Muntenii și Sârbii se adresează lui Bogdan Hmelnicki, invitându-l să pornească fără zăbavă cu Zaporojanii săi contra Turcilor.

(Akte, VIII, p. 313. Nr. 32.)

V

1650, *Septemvrie* 19.

Se aduce la cunoștința țarului că Bogdan Hmelnicki, întovărășindu-se cu Tătarii, a năvălit în Moldova, a ocupat mai multe orașe și a silit pe Vasile Vodă Lupu să fugă din Iași la Suceava. Năvălitorii l-au urmărit la Suceava și îl asediază acolo.

(Akte, VIII, p. 328, Nr. 33.)

VI

1650, *Septemvrie* 30.

Solul voevodului de Kiev, sosind din Iași în misiune pe lângă Bogdan Hmelnicki, relatează că a găsit orașul Iași și împrejurimea pustiită și acoperită cu cadavre omenești. Voevodul Moldovei se găsea la Suceava, asediat de Cazaci. Silit de împrejurări, Vasile Lupu se împacă cu năvălitorii, plătind hanului tribut și oferind Cazacilor daruri scumpe.

(Akte, III, p. 409, Nr. 302.)

VII

1650, *Septemvrie* 26.

Solul țarului, fiind la Ceherin, capitala Cazacilor, află dela oamenii hatmanului Hmelnicki, că acesta este pe cale de a se reîntoarce din Moldova, unde întreprinse o expediție în tovărășie cu Tătarii din Crimeea. Tătarii ridicaseră numeroși prizonieri din Moldova și-i transportară în Crimeea. Vasile Lupu s'a împăcat cu Hmelnicki și s'a reîntors în scaunul său de domnie din Iași. Cauza năvălirii Tătarilor și Cazacilor în Moldova era că Vasile Vodă supăraseră pe Cazaci, prin răscumpărarea unor hatmani leșești dela Tătari; Tătarii la rândul lor erau supărați pe voevodul Moldovei pentru că el ajutase pe mulți prizonieri litvani să scape din prinsoarea tătărească. Turcii ar fi consimțit ca Tătarii să năvălească în Moldova.

(Akte, VIII, p. 324, Nr. 33.)

VIII

1650, Octomvrie 2.

Se aduce la cunoștință țarului, că Bogdan Hmelnicki, în unire cu Tătarii din Crimeea ar fi ocupat Iașii. Voevodul Vasile Lupu s'a refugiat la Suceava unde este asediat de Cazaci și Tătari, cari au ocupat aproape Moldova întreagă. Turcii nu dau nici un ajutor voevodului din Moldova.

(Akte, VIII, p. 328, Nr. 33).

IX

Constantinopol, 1653, August 30.

Vizirul Asem-Mohamet scrie lui Bogdan Hmelnicki, că sultanul este supărat, din cauza că Timuș, fiul hatmanului căzăcesc, a năvălit în Moldova și a săvârșit acolo fapte neplăcute, cu toate că sultanul considera pe hatman de supus credincios al său. De aceea Hmelnicki este rugat cu insistență să înfrâneze iperzelul fiului său ca să nu mai turbure pacea și liniștea din Imperiul Otoman.

(Akte, III, p. 493, Nr. 339).

X

1653, Aprilie 22.

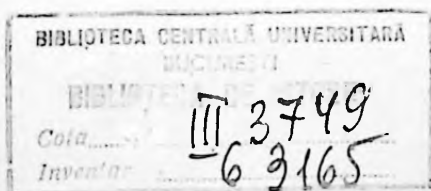
Ianusz Radzill, hatmanul Litvaniei, trimite socrului său Vasile Lupu printr'un medelnicer o scrisoare, prin care-l roagă să mijlocească pacea între Polonia și Ucraina. Vasile Vodă Lupu primi scrisoarea și o trimise lui Bogdan Hmelnicki cu călduroase recomandări.

(Akte, III, p. 499, Nr. 337).

XI

Ceherin, 1653, August 19.

Ivan Tomen, solul țarului pe lângă Bogdan Hmelnicki, raportează la Moscova, că Gheorghe Ștefan, logofătul lui Vasile Lupu, s'a răzvrătit contra domnului său și l-a izgonit din scaunul domniei cu ajutor din Muntenia și Transilvania. Vasile Lupu a fugit cu familia sa la Camenița. Ginerele său Timuș i-a venit însă în ajutor, a bătut pe Gheorghe Ștefan și a reșezat pe socrul său în scaunul domniei. După această biruință, Timuș a năvălit în Ardeal, dar acolo a fost bătut și silit să se reîntoarcă în Ucraina. Intre timp însă Gheorghe Ștefan s'a ridicat din nou împotriva lui Vasile Lupu, l-a bătut și l-a izgonit din țară. Nenorocitul voevod a fugit la Ceherin, la curtea lui Bogdan Hmelnicki, iar

soția sa cu copiii s'au refugiat din nou la Suceava. Atunci Timuș cu mulți Cazaci și Tătari a pornit în grabă spre Suceava pentru a elibera pe soacra sa și pe copiii ei, lăsând pe Vasile Vodă Lupu în țara hatmanului, în Ucraina.

(Akte, III, p. 496, Nr. 343).

XII

Silistra, 1653, August 30.

Siavuș-Pașa din Silistra scrie lui Bogdan Hmelnicki despre neînțelegerile ce s'au ivit între voievozii vecini din Moldova și Muntenia. Voievodul din Moldova a îndurat pagube simțitoare. Pașa din Silistra invită pe hatman să întrețină o corespondență mai vie cu el.

(Akte, III, p. 492, Nr. 338).

XIII

Ceherin, 1653, Octomvrie 16.

Solii țarului raportează din Ceherin că Bogdan Hmelnicki, aflând despre strâmtoarea lui Timuș, a pornit în Moldova cu secretarul său Ivan Vihovski și cu multă căzăcime. Timuș era asediat la Suceava. Dar el izbuti să bată pe Unguri și pe Poloni și de bucurie începu să tragă cu tunul, descoperind astfel locul ascunzișului său. Atunci Timuș fu nimerit de o ghiulea în picior, din care cauză și muri. Iurie, al doilea fiu al lui Hmelnicki comunică cum tatăl său Bogdan a adunat mulți Cazaci și Tătari și i-a trimis în ajutorul fratelui său Timuș, care se afla în cetatea moldovenească Suceava, asediat de Unguri, Poloni și Munteni.

(Akte, X, p. 43—45, Nr. 3.)

XIV

Psiluc, 1653, Octomvrie 18.

Solii țarului raportează la Moscova că fiul hatmanului Bogdan Hmelnicki este asediat de Litvani și Unguri în cetatea moldovenească Suceava și că a fost rănit la pulpa piciorului.

(Akte, X, p. 40, Nr. 3).

XV

1653, Octomvrie 24.

Raportul lui Ștefan Padivilov asupra evenimentelor dela Suceava. Întrebat de un sol asupra celor întâmplare la Suceava în legătură cu moartea lui Timuș, Ștefan Padivilov relatează: Ștefan logofătul a înaintat

cu Leși, Munteni, Moldoveni, Unguri și Svedezi la Suceava. Timuș cu 8000 de Cazaci a rezistat asediului timp de 12 săptămâni. În cetate se simțea mare foamete. Trei Leși salvați de Timuș dela moarte, l-au tradat, comunicând inamicului despre foametea din Suceava și destăinuindu-le și locul de ascunziș al lui Timuș. Atunci Leșii au concentrat focul tunurilor asupra cortului lui Timuș care se adăostise în teleaga sa. O ghiulea sfarmă teleaga, iar o așchie din teleagă nimeri pe Timuș în pulpa piciorului și-i pricinui moartea după 6 zile. Cazacii aflând despre aceasta, se împăcară cu Ștefan logofătul și obținură dela el liberă retragere cu autorizația de a ridica corpul neînsuflețit al comandantului lor Timuș. Nevasta lui Vasile Lupu, cu fiul ei și cu toate bogățiile, căzu în mâinile logofătului Ștefan. Acesta mulțumi la Hotin craiului polon pentru ajutorul dat. Sultanul îl recunoscă ca voevod al Moldovei în schimbul unui tribut pe care-l plătia și Vasile Lupu. Acesta petrecea la curtea lui Bogdan Hmelnicki, iar hanul Crimeei îi făgădui din nou domnia Moldovei. Din ordinul lui Bogdan Hmelnicki, rămășițele pă-mântești ale fiului său Timuș au fost aduse de polcovnicul Pavel la Ceherin și astrucate acolo în prezența maicei și soției sale Ruxanda. Ștefan Logofătul exilă pe soția lui Vasile Lupu într'un sat, iar fiului ei porunci să i-se taie nasul, ca să nu poată ajunge niciodată la domnie. Din averile lui Vasile Lupu adunate la Suceava, noul Domn revendică pentru sine a patra parte.

(Akte, X, p. 58, Nr. 3).

XVI

Umov, 1653, Decembrie 13.

Solii țarului aflară la Umov că voevodul Vasile Lupu a fost extradat hanului tătăresc, din ordinul lui Bogdan Hmelnicki, care aflase din gura unui Leah, că în vremea ce Timuș era asediat la Suceava, Vasile Lupu ar fi scris regelui polon și l-ar fi invitat să se ridice cu armată contra lui Timuș la Suceava.

(Akte, X, p. 84, Nr. 3).

XVII

Bușa, 1654, Martie 12.

Bușa este asediată de Leși și Moldoveni. Voevodul Moldovei Ștefan a trimis 2000 de oameni în ajutorul Polonilor, iar acum cu toții se află concentrați lângă Bușa.

(Akte, X, p. 561. Nr. 11).

XVIII

Moscova 1654, Mai 3.

Mitropolitul Serbiei Gavriil Samarin, povestește că în drumul său spre Moscova a trecut prin Moldova și a avut o întrevedere cu voevodul Gheorghe Ștefan, care i-a comunicat că are de gând să se supună țarului. (Akte, X, p. 581, Nr. 12).

XIX

Moscova, 1654, Mai 31.

Ivan Nicolaev, solul patriarhului Paisie către țarul Alexie, relatează că în drumul său a aflat că hanul Crimeei pregătește o expediție armată contra Moldovei și Munteniei, pentru a reăseza pe Vasile Lupu în scaunul domniei. Din altă parte a aflat că voevodul Moldovei Gheorghe Ștefan ar fi trimis 300 de Moldoveni în Ucraina cu ordinul de a jefui pe negustorii ce vin sau pleacă la Moscova. Acest voevod se teme ca poporul său să nu-l detroneze; de aceea el concentrează trupe în jurul său și ar fi chemat și pe cei 300 de Moldoveni trimiși în Ucraina, așa că drumul pentru negoț devine din nou liber.

(Akte, VIII, p. 378, Nr. 42).

XX

București, 1654, August 1.

Constantin Șerban, domnul Munteniei, trimite hatmanului Bogdan Hmelnicki o scrisoare prin care îi certifică primirea scrisorii hătmănești din 10 Iulie și-i scrie că se simte foarte fericit că Bogdan i-a primit declarația de prietenie. Domnul muntean declară că va fi foarte fericit când între ei se va lega o prietenie trainică.

(Akte, XIV, p. 60, Nr. 1).

XXI

1654, August 21.

Demco, solul lui Bogdan Hmelnicki, se întoarce din Moldova cu actul jurământului de credință al lui Gheorghe Ștefan. În tovărășia lui Demco sosiră la curtea lui Hmelnicki și un sol al voevodului Moldovei și anume: Stroescu sau Troiescul Lupu, starostele de Soroca, aducând o scrisoare dela voevod în care arată că stăpânul său dorește să se supună țarului Rusiei și să trăească în legături de prietenie cu hatmanul

Cazacilor. Un al doilea sol moldovenesc era Nichifor Ivanov, purtătorul unei scrisori de supunere a voevodului către țar.

Bogdan Hmelnicki află că atât voevodul Munteniei Constantin Șerban, cât și voevodul Ardealului George II Rakoczy, refuzând să ajute pe regele Poloniei, ar fi hotărât să se supună țarului și să trăească în prietenie cu Bogdan Hmelnicki.

Pentru a înlesni schimbul de informațiuni între Moldoveni și Cazaci, secretarul Ivan Vihovschi și starostele Stroescu Lupu au convenit între ei să instaleze pe ambele maluri ale Nistrului un serviciu permanent de informații reciproce. Astfel Stroescu primi vestea dela Hmelnicki, că fostul voevod al Moldovei Vasile Lupu care trăia la Țarigrad și căruia hanul Crimeei i-ar fi făgăduit că-l va așeza din nou pe tronul Moldovei, ar fi murit. Soția și fiul voevodului Vasile trăesc la Suceava într-o mănăstire, iar Gheorghe Ștefan ar fi dispus să se taie nasul fiului acestuia ca să nu poată ajunge niciodată Domn în Moldova.

(Akte, vol XIV, p. 35—38, Nr. 1).

XXII

Hvastov, 1654, August 22.

Ivan Rjevschi, delegatul țarului pe lângă armata zaporojană, raportează că voevodul Moldovei Gheorghe Ștefan a trimis pe Stroescu, staroste de Soroca, cu o scrisoare către hatmanul căzăcesc, în care îl roagă să intervină pe lângă țar, ca să fie primit sub ocrotirea-i prea înaltă cu întreg poporul moldovenesc, care este de asemenea pravoslavnic.

(Akte, XIV, p. 22, Nr. 1).

XXIII

1654, August 25.

Constantin Șerban, voevodul Munteniei, trimite pe credinciosul său Danilă Lomschi în solie la Bogdan Hmelnicki. Fiind întrebat de hatman despre relațiunile voevodului său Leșii, Lomschi răspunde că soli leșești vin adese în Muntenia, dar ei nu cer niciodată ajutor. În schimb însă Domnul Moldovei Gheorghe Ștefan întreține legături de prietenie cu Ungurii, în cari nu te poți încrede niciodată. Lomschi spune că stăpânul său dorește să devină vasal al țarului; în scopul acesta a și venit la Hmelnicki ca să intervină. Hatmanul îl sfătuiește să trimită soli direct țarului.

(Akte, vol. X, p. 698—699, Nr. 15).

XXIV

1654, August 27.

Ivan Vihovschi, vestește pe nobilul Vasile Baturlin că Miron Ciogol, solul voevodului Moldovei, a fost la el ca să mărturisească credință în numele Moldovei. Dar îndată ce a plecat solul moldovenesc, s'a primit aci vestea că Moldovenii în unire cu Leșii, au atacat polcul din Braslav. Curând după aceea sosi un sol dela voevodul Munteniei ca să jure credință țarului pravoslavnic. Vihovschi a cerut ca voevodul muntean să trimită 2 boeri la țar.

(Akte, XIV, p. 49. Nr. 1).

XXV

Iași, 1654 Septembrie, 8.

Scrisoarea lui Gheorghe Ștefan către Bogdan Hmelnicki

Voevodul Moldovei Gheorghe Ștefan, ținând seamă de prietenia și credința jurată, scrie lui Bogdan Hmenicki că a primit cu prietenie și dragoste pe solii săi, iar în calea lor spre Muntenia la voevodul Constantin Șerban, li-a dat tovarăși de drum și a trimis și o scrisoare voevodului Constantin, în care îl ruga să împlinească toate dorințele hatmanului. Gheorghe Ștefan se scuză că nu din vina sa Bogdan hatmanul nu are știri din Moldova și Muntenia, ci din vina oamenilor săi. Pentrucă el, prin solul Demko și alții, a trimis toate știrile. Și mai scrie lui Hmelnicki că hanul a fost primit cu mare cinste de pașa din Silistra, că a trecut apoi Dunărea spre a se întoarce în Crimea. Intru întâmpinarea lui au ieșit Tătarii și i-au făcut o primire frumoasă și că aceștia nu se gândesc la vreo expediție de pradă. Voevodul se obligă să-i trimită la timp toate știrile. Totodată îi comunică că se simțește foarte jignit prin faptul că hatmanul crede că el împreună cu voevodul Munteniei ar fi rupt legământul de credință. El îl asigură de sinceritatea prieteniei sale.

(Akte, XIV, p. 122, Nr. 4).

XXVI

1654, Septembrie 19.

Știri despre Gheorghe Ștefan

Solii țarului de pe lângă Bogdan Hmelnicki anunță că Demko, împuternicitul hatmanului, a fost la Gheorghe Ștefan în Moldova și s'a înapoiat însoțit de Stroescu Lupu; solul voevodului. În fața lui Demko, voevodul a jurat credință și prietenie țarului și s'a legat să trimită soli la țar, ca să-i jure credință în numele său. Dar scurtă vreme după aceea

Gheorghe Ștefan n'a mai ținut seamă de jurământul său de credință și prietenie, ci a reținut la Iași solii ce erau trimiși de hatman la voevodul Munteniei și la cel al Ardealului. Bogdan a cerut liberarea lor, dar n'a primit niciun răspuns. Aceasta îl îndreptățește să creadă că Gheorghe Ștefan a rupt jurământul. De frica Tătarilor, voevodul a fugit din Iași și s'a retras în munți.

(Akte, vol. XIV, p. 104, Nr. 4).

XXVII

Iași, 1654, Octomvrie 8.

Gheorghe Ștefan scrie lui Ivan Vihovschi că a auzit de svonurile care circulă în Ucraina că pașa de Silistra ar fi început să treacă Dunărea. Se spune că pașa concentrează oștirea turcească, dar că el nu poate verifica toate aceste svonuri. El a trimis emisarii săi în toate părțile, și-i va trimite cuvânt, îndată ce va afla ceva sigur. Hanul Crimeei a trecut Nistru pe la Dașov și s'a îndreptat spre Crimea, de unde va întreprinde o expediție cu toate forțele sale.

(Akte, XIV, p. 126, Nr. 4).

XXVIII

Balanovka, 1654, Noemvrie 5.

Mihai Zelenski, polcovnic de Braslav, denunță hatmanului Hmelnicki pe dușmanii săi, demascând fățarnicia voevodului Moldovei, care se poartă cu gândul să se unească cu Leșii și Tătarii și să năvălească în Ucraina. Armașul Moldovei îi trimite scrisori tainice și-l previne să se ferească. Scrisorile primite, Zelenski le transmite lui Bogdan Hmelnicki ca să se convingă cât de fățarnică este prietenia voevodului Moldovei.

(Akte, vol XIV, p. 121, Nr. 4).

XXIX

Iași, 1654, Noemvrie 9.

Migorașcu Hăbășescul, marele armaș al Moldovei, ca prieten și aliat credincios, vestește pe Mihai Zelenski, polcovnic de Braslav, că armata polonă este foarte puțină și slabă și suferă de atâtea lipsuri, că nu poate lua nicio inițiativă. Sunt însă știri că hanul cu toate oardele sale se pregătește pentru o expediție; dar el nu a putut verifica încă știrile. Cu toate acestea însă armata rusă și cea zaporojană este îngrijorată. Hăbășescul ca prieten bun promite că-i va păstra și în viitor cea mai bună prietenie și-i va trimite știri importante pentru Bogdan Hmelnicki.

(Akte, XIV, p. 122, Nr. 1).

XXX

1654, *Noembrie*.

Bogdan Hmelnicki scrie țarului că Gheorghe Ștefan a jurat înaintea lui Demko prietenie hatmanului și credință țarului. El a trimis soli în Moldova cu porunca că voevodul să trimită soli la țar pentru întărirea jurământului. Și voevodul Munteniei i-a trimis soli, dar voevodul din Moldova i-a reținut la Iași. Bogdan a scris de mai multe ori lui Ștefan să libereze solii, dar n'a primit niciun răspuns. El mai are și alte informațiuni sigure, că Gheorghe Ștefan nu s'a refugiat în munți de frica Tătarilor, ci a avut o întâlnire tainică cu solii leșești, tătarești și cu soli din alte țări. La acel sfat de războiu s'ar fi hotărît, ca cetele tătarești, sporite cu Munteni, Leși și Unguri, să se arunce asupra orașelor țarului. (Akte, XIV, p. 112, Nr. 4).

XXXI

1655, *Ianuarie 6*.

Polcovnicul Constantin Poclovski raportează țarului că soli din Moldova, Muntenia și Ardeal au fost la regele polon și s'au oferit să-i dea ajutor contra Rusiei.

(Akte, vol. XXIV, p. 484, Nr. 13).

XXXII

Ceherin, 1657, Martie 13.

Bogdan Hmelnicki roagă pe țarul Alexie Mihailovici să primească sub ocrotirea sa pe nenorocita văduvă a lui Ianusz Radzwill, hatman al Litvaniei, și fică a meritosului voevod al Moldovei Vasile Lupu. Toate moșiile ei au fost luate de Zaviș, mareșalul Litvaniei. Hatmanul stăruie pe lângă țar ca să poruncească voevozilor de Vilna ca să se restituie văduvei moșiile luate, iar acestea să-i fie întărite pe viață.

(Akte, vol III, p. 600, Nr. 378).

XXXIII

Iași, 1657, Aprilie 4.

Corespondența lui Gheorghe Ștefan și Constantin Șerban cu Bogdan Hmelnicki

Gheorghe Ștefan mulțumește hatmanului pentru că i-a dat ocazie să cunoască pe solii străini, pe care Bogdan i-a făcut să se reîntoarcă prin Moldova. Ia act că hatmanul s'a desfăcut de prietșugul său cu Tătarii,

care pradă Moldova. Odată ce este convins de credința hatmanului, este gata să se jertfească pe sine însuși în lupta contra dușmanilor hatmanului. Voevodul înștiințează pe Hmelnicki, că noul vizir Siavuș-Pașa a condamnat la moarte mulțime de oameni și că Englezii, Venețienii și alți creștini s'au adunat și stau gata să năvlească asupra Turcilor pe mare și că au cucerit Bogasul.

(Akte, vol XI, p. 693, Nr. 1 anexă).

XXXIV

Suceava, 1657, Mai 18.

Gheorghe Ștefan vestește pe Bogdan Hmelnicki că Turcii mobilizează contra Venețienilor. Spre acest scop ei au dat ordin ca să se adune provizii în Misir sau Egipt, de unde urmează a fi transportate pe 10 corăbii la Constantinopol. Intru întâmpinarea cărăbiilor cu provizii a ieșit însuși Capidan-bașa. Venețienii însă i-au prevenit și au scufundat corăbiile așa că însuși capidan bașa a scăpat numai cu mare greu de moarte. Nici în interiorul Turciei nu domnește ordine. Mustaz-Pașa, fiind răsturnat, se răzvrăti contra celui nou numit și-l ucise. Solii moldoveni ce s'au înapoiat din Crimea aduc vestea că hanul este gata să pornească la Camenița în ajutorul Leșilor. Hatmanii și senatorii poloni sunt gata să se unească cu Turcii și Tătarii contra pravoslavnicilor. El trimite hatmanului o scrisoare primită dela regele Svediei și se obligă a-i transmite toate știrile.

(Akte, XI, p. 724, Nr. 2 anexă).

XXXV

Târgoviște, 1657, Mai 29.

Constantin Șerban, voevodul Munteniei, vestește pe Bogdan Hmelnicki că solii săi s'au înapoiat din Stambul cu știri foarte favorabile pentru creștini. Marele vizir va porni curând să cucerească insula Teneda, care este apărată de Ruși și de cei mai buni soldați venețieni. Corăbiile din Mauretania care au pornit în ajutorul Turcilor au fost parte scufundate într'o luptă navală, parte capturate pe lângă Chios. Scrisoarea era trimisă prin Daniil, solul voevodului.

(Akte, vol XI, p. 696, Nr. 1 anexă).

XXXVI

Suceava, 1657, Iunie 8.

Gheorghe Ștefan vestește pe Bogdan Hmelnicki, că un Tătar, un bun prieten al său, a venit în taină la el, trimis de Ela-Aga din Bugeac, să-i comunice că hanul a trecut la Oceacov, unde așteaptă întoar-

cerea solului său dela Cazaci, de care Tătarii se tem, dar acum vor să se măsoare cu ei. Voevodul sfătuiește pe Hmelnicki să fie cu ochii în patru, să-și pregătească armata și să controleze sever pe solii leșești și tătarești. Solul căzăcesc a fost pus în libertate de Poartă. Ștefan cere hatmanului să-l țină în curent cu mersul evenimentelor.

(Akte, vol. XI, p. 695, Nr. 1 anexă).

XXXVII

Suceava, 1657, Iunie 13.

Gheorghe Ștefan scrie lui Bogdan Hmelnicki, că Moldovenii au prins pe un Tătar care fusese la Camenița pentru a se informa asupra pregătirilor războinice ale Leșilor. A mai fost prins și un al doilea Tătar, trimis de hatmanul Potocki cu o scrisoare către Șefergaz-Aga. El îi trimite o scrisoare luată dela Tătar. Hanul se găsește la Maiaki pe Tigligul, nu departe de Nistru, și așteaptă acolo solii leșești, răspunsul lui Hmelnicki și ajutor dela pașa din Silistra. După informațiile sale, Hanul n'ar avea nicio armată pe lângă sine. Turcii sunt demoralizați din cauza loviturilor primite dela Venețieni. Tătarii au prins pe un Cazac și întrebându-l au aflat dela el că Cazacii și Rușii concentrează forțe mari și sunt gata de atac. Vestea aceasta a impresionat foarte mult pe Tătari, cari nu mai știu ce să înceapă.

(Akte, vol. XI, p. 727, Nr. 2).

XXXVIII

Iași, 1657, Iulie 18.

Gheorghe Ștefan vestește pe Bogdan Hmelnicki că este foarte supărat din cauza voevodului din Ardeal, care se poartă cu gândul să desfacă fără niciun motiv alianța ce o are cu dânsul. Ia cu plăcere la cunoștință că țarul este gata să apere pe pravoslavnici contra tuturor dușmanilor. La Camenița nu se găsește armată leșească. Dediș-Aga, care trebuia să înainteze cu o mare armată spre Camenița, și-a schimbat gândul și n'a venit. Un sol sosit dela Hanul din Crimea declară sub jurământ că stăpânul său nu nutrește planuri agresive contra aliaților săi. Dimpotrivă, Hanul s'ar bucura când Leșii, Svedezii și Rákoczy l-ar primi pe el ca arbitru împăciuator. Se mai svonește că voevodul Ardealului ar fi cerut concursul Hanului contra Leșilor, făgăduindu-i bani. Hanul a și trimis un om de încredere în Ardeal după bani, dar Rákoczy nu i-a numărat banii, scuzându-se că el nu merge contra Leșilor, ci în ajutorul Svedezilor. Hanul s'a convins de intențiunile rele ale voevodului ardelean și l-a reclamat la Poartă. Sultanul ar fi hotărât să pornească contra lui Rákoczy. Gheorghe Ștefan cere lui Hmelnicki să-i trimeată și el știri importante.

(Akte, vol. XI, p. 728, Nr. 2).

XXXIX

1657, August.

Gheorghe Ștefan vestește pe Bogdan Hmelnicki că trimișii săi s'au înapoiat din Leov și povestesc că mareșalul leșesc cu 6000 de oameni a năvălit în Ardeal, a pustiit Maramureșul și s'a întors înapoi încărcat cu pradă. De asemenea a pustiit și Cernecki, năvălind din altă parte, țara voevodului ardelean. Dediș-Aga s'a supărat foc pe Moldoveni, pentru că au reținut pe solii tătărești și leșești în trecerea lor prin Moldova. La învinuirile acestea, Gheorghe Ștefan a răspuns cum se cuvine și a împăcat pe Dediș-Pașa. Acesta i-a făgăduit că va stăruie pe lângă Poartă ca voevodul Munteniei și al Moldovei să rămână în scaunele lor. El însă nu-l crede pe cuvânt. Tătarii se feresc să treacă spre Camenița prin Ucraina. De aceea ei preferă drumul prin Moldova. Și Dediș-Pașa are de gând să plece la Camenița, ca să vadă ce se petrece acolo. Voievodul promite că va aduna armata pentru a sări la orice clipă în ajutorul hatmanului.

(Akte, vol. XI, p. 731, Nr. 2).

XL

Iași, 1657, August 26.

Gheorghe Ștefan, vestește pe Ivan Vihovschi, secretarul general al armatei zaporojene, că trimite pe căpitanul Mihai Dombrovski să caute oameni învățați pentru mânăstirea zidită de el. Totodată îi comunică că după informațiunile sale Polonii pregătesc un atac contra Ucrainei îndată după moartea lui Bogdan Hmelnicki.

(Akte, vol. IV, p. 1, Nr. 1).

XLI

Iași, 1657, August 16.

Nicolai Priluschi, secretarul voevodului Gheorghe Ștefan, trimite și el prin același sol o scrisoare către Vihovschi, cuprinzând știri despre năvălirea hatmanului polon în Ucraina, despre planurile lui Rákoczy și despre relațiunile acestuia cu Polonia.

(Akte, IV, p. 1, Nr. 1).

XLII

Râscov, 1657, August 17.

Mihail Zelenschi, polcovnicul din Braslav raportează lui Vihovschi că Tătarii și Românii s'ar pregăti să atace Ucraina și să o cucerească.

El cere ca căzăcimea să se adune cât mai repede pentru a se împotrivi inamicului.

(Akte, vol IV, p. 4, Nr. 4).

XLIII

1657, August, 28.

Ion Vichovski comunică lui Andrei Baturlin că voevodul Moldovei i-a făcut cunoscut că Sultanul a trimis de repetate ori oamenii săi în Ucraina după informațiuni. El așteaptă să izbucnească turburări în armata zaporojancă, pentru a arunca contra ei pe Hanul Tătarilor, pe pașa din Silistra și pe voievozii Moldovei, Munteniei și Ardealului.

(Akte, vol IV, p. 4, Nr. 6).

XLIV

Târgoviște, 1657, Septembrie 9.

Constantin Șerban, voevodul Munteniei, felicită pe prietenul său Ion Vihovschi, spunând că este foarte fericit că în sfârșit cu ajutorul lui Dumnezeu s'a încheiat între Munteni și Cazaci pactul de prietenie, care niciodată nu va fi rupt.

(Akte, XI, p. 732, Nr. 2).

XLV

Kiev, 1657, Noembrie 13.

Andrei Baturlin, voevodul Kievului, raportează țarului Alexie Mihailovici, că Ioan Cazimir, regele Poloniei, s'a aliat cu împăratul Leopold, ca să-i trimită 15.000 de ostași, împotriva Svedezilor și Rușilor. Și principele Prusiei este gata să-i sară în ajutor; de asemenea și Ianusz Radzvill s'a desfăcut de alianța sa cu Svedezii și s'a împăcat cu Leșii.

Tătarii din Crimeea stau gata de atac contra Ucrainei, iar Polonii îi încurajează și le promit subsidii. Gheorghe Ștefan, voevodul Moldovei, a scris lui Vihovschi, că solii leșești au trecut prin Moldova la Sultan ca să-l roage să trimită pe Tătarii din Crimea în ajutor Leșilor contra Svediei, Rusiei și Cazacilor. Iar când Sultanul va trimite armată în ajutorul Poloniei, Gheorghe Ștefan a scris lui Vichovski că dorește să se unească cu voevodul Munteniei și al Ardealului contra Turcilor, dușmanul lor comun, ca să-i împiedece la trecerea Dunării. Atunci și Cazacii sunt rugați să sară în ajutor.

(Akte, vol. IV, p. 75, Nr. 46).

XLVI

1658, Aprilie 6.

Gheorghe Ștefan vestește pe Ion Vihovski, că Turcii și Tătarii au năvălit în Muntenia, au robii peste o sută de mii de oameni și a alungat pe voevodul Constantin Șerban în Transilvania.

(Akte, vol. VII, p. 212, Nr. 76).

XLVII

1658, Aprilie 21.

Se comunică țarului, că Gheorghe Ștefan, a cerut voie să treacă cu tot avutul său în Ucraina, dar văzând dihonja ce domnește între Ucrainiți s'a refugiat în Ungaria. Marele Vornic « Dica » (Ghica) a fost ridicat pe tronul Moldovei. Din Muntenia se vestește, că după ce Pașa din Silistra a detronat pe voevod și a luat în robie mult popor, Constantin Șerban a fugit în Ungaria.

(Akte, vol. VII, p. 216, Nr. 76).

XLVIII

1658, Mai 1.

Ion Vihovschi spune într'o convorbire cu solul țarului Ivan Operhtin că Turcii au cucerit toată Muntenia, iar Moldova s'a predat de bună voie. Constantin Șerban și Gheorghe Ștefan au fugit în Ardeal. În locul lor au fost aleși voievozi în Muntenia Divan Bei sau Gioan Bei (Mihnea III sau Mihai Radu) iar în Moldova Gheorghe Dica (Ghica).

(Akte, vol. VII, p. 236, Nr. 79).

XLIX

Iași, 1658 Iunie, 25.

Voevodul Moldovei (Gheorghe Ghica) trimite lui Ion Vichovschi, o scrisoare cu următorul cuprins:

Turcii s'au pregătit de războiu și stau gata să pătrundă în Ungaria. Rezidentul sau internunțitul austriac pe lângă Poartă a fost înmănițat pe viață. Ardealul s'a declarat gata să plătească 2 milioane de taleri numai să fie cruțat de Turci. Vizirul a aprobat aceasta. Francezii s'au înțeles cu Turcii și au năvălit în Germania. Svedezii au atacat Rusia și au năvălit prin surprindere asupra voevodului Czernecki. Svedezii din Torun au zdrobit armata leșească și, aruncându-se asupra pedestrimii lui Grodzecki, au tăiat mulți oameni și s'au întors victorioși în oraș. Craiul

leșesc a rupt-o cu Svedezii și a pornit cu toate puterile sale militare contra Torunului pentru a cuceri acest oraș. Polonia se află într'o primejdie mare și solicită ajutorul Turcilor. Hanul este gata să năvălească în Ungaria, fie prin Ucraina și Polonia, fie prin Muntenia.

P. S. Ghica mai adaogă, că după încheierea acestei scrisori, s'a înapoiat un călăraș de al său dela Hanul din Crimea. Dela acest călăraș află că Hanul are de gând să forțeze Niprul încă acum în Iunie. Ghica previne pe Vichovski să fie cu ochii în patru și-l mai vestește că hatmanul polon este gata să pornească cu oștirea sa spre câmpia dela Kozlov și că Turcii se poartă cu gândul să năvălească și ei în Ucraina.

L

Korsun, 1660, Iulie 15.

Iuri Hmelnicki, hatmanul Ucrainei, comunică țarului că la sfatul dela Kodak au luat parte și voievozii Moldovei și Munteniei Gheorghe Ștefan și Constantin Șerban, care au mai trimis și o scrisoare țarului, rugându-l să ia sub ocrotirea sa și pe toți creștinii pravoslavnici din Moldova și Muntenia și că țara lor să fie izbăvită de jugul turcesc.

(Akte, vol. V, p. 33, Nr. 16).

LI

1663, Noemvrie 13.

Ștefan Movilă, ajungând prizonier, declară în « Prekaz Maloi Rossii », că ar fi nepotul fostului voevod din Valahia Simeon Movilă și fiul voevodului Gavriil Movilă. După moartea tatălui său Gavriil, Ștefan, copil de 11 ani, a fost dus la rudele sale din Constantinopol, unde a trăit 27 de ani. Indată ce Bogdan Hmelnicki a devenit supusul țarului, el a părăsit Constantinopolul, a plecat în Ucraina și a servit în armata din Czerkasy. După moartea lui Bogdan Hmelnicki, Ștefan a trecut la Ceherin și a făcut servicii ca sol în Crimea și Moscova. În Moscova el nu s'a descoperit ca fiu de Domn. Petru Movilă, mitropolitul Kievului era unchiul său.

(Akte, vol V, p. 186, Nr. 80).

LII

1669, Octomvrie 22.

Povestirea lui Teodor Predremirschi despre văduva voevodului român « Domna »

În 1669, ziua 22 Octomvrie, primarul din Kiev, întrebă: « Soția voevodului din Valahia « Domna », a cui fică este, câți ani are și dacă are copii ? »

Toader răspunde:

— Această « Domna », văduvă după voevodul din Valachia, este de neam valah, fată de boer și are astăzi vreo 20 de ani sau ceva mai mult. Cum s'a chemat tatăl ei, de aceasta nu-și poate aduce aminte. Ea a fost măritată cu Ștefan voevodul Valahiei trei ani și n'a avut copii. În 7169 Sultanul a trimis domn în voevodatul Valahiei pe Dica (Ghica), iar voevodul Valahiei (Gheorghe Ștefan), bărbatul ei a fost detronat din zavistie de noul voevod. Iar voevodul Valahiei, bărbatul ei Ștefan, s'a dus în țara împărătească și a trăit acolo în țara împărătească trei ani pe moșiile ce și le cumpărase acolo și a murit. Iar ea văduva « Domna », întorcându-se din țara împărătească în Valachia, și-a găsit toate moșiile confiscate de actualul voevod Luppi. Pentru a scăpa de persecuții, « domna » s'a refugiat la Kiev și astăzi se află în Kiev. Sunt cu dânsa o femeie și 4 însoțitori ».

(Akte, vol. IX, p. 80, Nr. 17).

LIII

1669, Octomvrie 22.

Grigore Atanasievici Kozlovski, voevodul Kievului, recomandă țarului Alexie Mihailovici o cerere privitoare la văduva voevodului din Valahia « Ștefanida Domna », și îi trimite totodată și o scrisoare de recomandatie din partea patriarhului Paisie al Alexandriei. Patriarhul roagă pe țar să-i răspundă la scrisoarea sa și să hotărască, dacă doamna Ștefanida trebuie să plece la Moscova sau în altă parte, acordându-i tot sprijinul.

(Akte, vol. IX, p. 87, Nr. 21).

LIV

Moscova, 1669, Octomvrie 28.

Scrisoarea țarului Alexie Mihailovici către Paisie, patriarhul Alexandriei, cu privire la cererea Doamnei Ștefanida, văduva lui Gheorghe Ștefan, care primi consimțământul țarului de a veni dela Kiev la Moscova.

Din mila lui Dumnezeu, Noi, Marele Țar și Marele Duce Alexie Mihailovici, singur stăpânitor al Rusiei Mari, Rusiei Mici și Rusiei Albe, precum și al altor țări din Răsărit, Apus și Miazănoapte, pe tine te salutăm, Patriarh al marelui oraș Alexandria și al lumii judecător Kir Paisie.

În anul 7178, Octomvrie 11, Noi Marele Împărat, am aflat că în scrisoarea ta era scris despre soția fostului voevod valah Ștefan, văduva Domna, care se află astăzi la Kiev, ca Noi Marele Țar și Majestatea Noastră Împărătească, să o compătimim pe Domna și să o luăm la Moscova sub ocrotirea Noastră. Și Noi Marele Țar și Majestatea Noastră

Impărătească, pentru cererea Sanctității Tale, am compătimit-o și am poruncit să o aducă la Moscova la Noi Marele Țar și Majestatea Noastră Impărătească. Am dat poruncă Arhimandritului Inochentie Gezeli din Kiev și voevodului Grigore Atanasievici Kozlovski, să o trimită din Kiev la Moscova cu tot sprijinul.

Scriș în Moscova, anul 7178, Octomvrie 28, și trimis cu Teodor Predremirski.

(Akte, vol. IX, p. 110, Nr. 24).

LV

Nizen, 1672 Februarie 11.

Ivan Rievski, voevodul din Nizen, raportează țarului despre evenimintele din Moldova și anume că Moldovenii s'au răsvrătit contra lui Duca-Vodă, l-au detronat și că Moldova a rămas fără voevod. Pentru câtă-va vreme ei și-au ales pe unul Gimbuli.

(Akte, vol. IX, p. 658, Nr. 143).

LVI

Kiev, 1672, Septemvrie 18.

Ștefan Petrov, orășan din Kiev, povestește despre căderea Cameniței. El spune că pe vremea când se afla la Iași, Sultanul trecea cu multă oștire spre Camenița, însoțit de viziri și de voevozii Moldovei și Munteniei. Tot atunci sosiră în ajutorul Turcilor Hanul Tătarilor din Crimeea și Doroșenko cu Cazacii. El se afla aproape de Camenița, și în prezența sa Turcii au luat cu asalt cetatea Cameniței în ziua de 18 August 1672.

(Akte, vol. XI, p. 43, Nr. 17).

LVII

Kiev, 1672, Noemvrie 25.

Comandantul Strelîților din Kiev, raportează următoarele:

La 25 Noemvrie 7181, Matei Cipiagiu se găsea la Baturin la hatmanul Cazacilor Ivan Samuilovici. Un negustor din Czerkassy veni atunci la hatman și-i povesti că se găsea cu tovarășii săi la Colomea după sare și că din pricina trupelor turcești ei nu se puteau întoarce pe drumul pe care au venit. Atunci ei, încrezându-se în Moldoveni, cari sunt de aceeași credință pravoslavnică ca și dâșii, au luat drumul prin Moldova ca să ocolească armata turcească dela Camenița. Dar îndată ce sosiră în Moldova, voevodul acestei țări, aflând despre trecerea lor prin țara sa, a poruncit să li se sechestreze sarea, iar ei cu carele lor au fost trimiși la Sultan.

(Akte, vol. XI, p. 79, Nr. 33).

LVIII

Baturin, 1673, Februarie 20.

Ivan Samuilovici, hatmanul Cazacilor, intervine pe lângă țar în chestia negustorilor de sare sechestrați în Moldova. El trimite pe solul său Ivan Adamovici cu o cerere către țar, ca el să stăruie pe lângă Sultan, ca negustorii de sare, reținuți în Moldova, să fie puși în libertate cu cele 900 de care încărcate cu sare și trase de boi.

(Akte, vol. XI, p. 137, Nr. 49).

LIX

1673, Iulie 3.

Nicolai Ivanov povestește că, trecând prin Moldova cu mărfuri, a fost și la Iași. Acolo se răspândise vestea că armata rusească era gata să înainteze la Nipru contra lui Doroșenko și contra Turcilor. Moldovenii, Grecii și alte neamuri care trăesc în Moldova, aflând despre aceasta, tare s'au bucurat. Ei își exprimau dorința de a se uni cu oastea pravoslavnică a Rușilor, pentru a se putea izbăvi de sub jugul turcesc. Dar când a venit știrea că armatele rusești s'au retras dela Nipru, mahnire mare a cuprins sufletele Moldovenilor.

(Akte, vol. XI, p. 277 Nr. 84).

LX

Kiev, 1673, August 8.

Un negustor din Kiev, întorcându-se din Iași, povestește că fiind în Moldova a auzit că craiul leșesc, făcând legătură cu Svedezii și cu Imperialii, voește să atace pe Turci și să recucerească Camenița. Moldovenii sunt dornici de a se uni cu Polonii contra Turcilor, căci ei sufăr foarte mult pe urma stoarcerilor și apăsărilor turcești.

(Akte, vol. XI, p. 294, Nr. 92).

LXI

1673, Septembrie 30.

Ștefan Vasiliev, întorcându-se din Moldova unde fusese trimis să culeagă informațiuni politice, povestește că a auzit la Iași dela Moldoveni, Munteni, Greci și Sârbi, că ei așteaptă cu nerăbdare ca armatele leșești să intre în Moldova contra Turcilor. Indată ce ele vor sosi, ei se vor uni cu dânsele. În Iași se svonea că Leșii înaintază cu o armată mare spre hotarele Moldovei.

(Akte, vol. XI, p. 298, Nr. 95).

LXII

1673, Octomvrie 30

Același Ștefan Vasilievici, întorcându-se din Râscov pe Nistru, spune că a auzit acolo, că armata polonă este concentrată la Trembovla unde așteaptă contingentele litvane, pentru a năvăli în Podolia contra Turcilor. Moldovenii și Muntenii, devenind supuși craiului leșesc, așteaptă sosirea armatei polone.

(Akte, vol. XI, p. 292, Nr. 96).

LXIII

1673, Noemvrie 6.

Osep Scorodco povestește voevodului Trubecki că, petrecând în orașul moldovenesc Soroca pe Nistru, auzise acolo că regele polon stă cu armata sa la Burzac, iar contingente polone și imperiale ar fi în Moldova și Muntenia. Moldovenii și Muntenii, devenind acum trei săptămâni, supuși ai regelui polon, au învins toți împreună pe Turci, așa că toate orașele poloneze au fost recucerite. Ivan Sirka, hatmanul Cazacilor, a cucerit cu 4 săptămâni în urmă orașul tătăresc Tighina și dorește să vie în ajutorul craiului leșesc în Moldova. Turcii s'au retras dincolo de Dunăre, iar Polonii vor ierna în Moldova.

(Akte, vol XI, p. 323, Nr. 104).

LXIV

1673, Noemvrie 30.

Polcovnicul Dimitrie Raiezi relatează cneazului Trubescki despre faptele de vitejie ale Polonilor la Hotin. El spune că oamenii săi, pe care i-a trimis în Moldova mai mult pentru informațiuni decât după afaceri, au venit și i-au povestit cum voevodul Moldovei (Ștefan Petriceicu), aflând despre apropierea unei mari armate leșești, a trecut cu oastea sa de partea Leșilor în ziua de 28 Octomvrie. La 31 Octomvrie și voevodul Munteniei (Grigore Ghica) ar fi urmat și el pilda Moldoveanului, trecând de partea Polonilor. Și regele Ungariei a sosit în ajutorul Poloniei. Toți aliații au învins și au nimicit pe Turci la Hotin și la Prut. Ivan Sirko, hatmanul Cazacilor, a cucerit Tighina și a pustiit Cetatea-Albă.

(Akte, vol. XI, p. 336, Nr. 108).

LXV

1676, Aprilie 12.

Declarațiile preotului Isachie asupra relațiilor lui Doroșenko cu Moldova.

Preotul Isachie, fiind la Ceherin, a auzit dela orășenii de acolo, că voevodul Valahiei a trimis lui Doroșenko o scrisoare prin cazacul Ignatie Șulga, din care rezultă că armata turcească este concentrată și gata de luptă. În primele zile ale luni Mai ea va năvăli contra Pereieslavului. În Valahia (Moldova) stau carele încărcate cu material pentru aruncarea de poduri peste Nipru. Vizirul va comanda oștirea contra Poloniei, iar armata contra Ucrainei va fi comandată de pașale. Doroșenko a trimis pe Șulga din nou în Valahia ca să-i comunice îndată ce armatele turcești vor intra în acea țară (Moldova).

(Akte, vol XII, p. 619, Nr. 170).

LXVI

1677, August 31.

Prizonierii turci povestesc că în 1676 au fost cu Ibrahin Pașa într'o expediție în Polonia. Pașa a încheiat pace cu craiul polon și s'a retras cu armata sa dincolo de Dunăre ca să ierneze, iar Moldovenii, Muntenii și Tătarii s'au înapoiat în țările lor. În Februarie 1677 ostașii turci credeau că vor fi lăsați la vatră. Dar pe neașteptate Ibrahin Pașa primi ordinul să năvălească în Ucraina cu toată armata sa în înțelegere cu Iurie Hmelnicki, să cucerească Ceherinul și să-l așeze acolo hatman în locul lui Doroșenko. Șaitan Ibrahim Pașa a pornit cu oastea sa dela Dunăre la Nistru. La Tighina a poposit 6 zile, așteptând să vină voievozii Moldovei și Munteniei cu contingentele lor. Voevodul Moldovei avea 7000 de oameni, iar cel al Munteniei 12.000. Ei nu aveau tunuri cu dâșii. La Tighina oastea turcească a aruncat un pod peste Nistru și a trecut în stepele Ucrainei.

(Akte, vol XIII, p. 284, Nr. 78).

LXVII

Baturin, 1678, Februarie 12.

Scrisoarea hatmanului Ivan Samuilovici către voievozii din Moldova.

Prea Luminat Domnule voevod al Țării Moldovei și Mie Prea Milostiv Domn și Amice:

Având prilej să cunosc mai mulți oameni originari din Iași, cari au venit în părțile noastre după treburile lor, mă folosesc de întoarcerea lor acasă ca să mă îndrept către Domnia Ta cu inimă prietenească și creștină și să-ți doresc ca bun creștin și deopotrivă cu mine fiu al aceleiași maice bisericei pravoslavnice, să ai noroc întru mulți ani și sănătate bună la înalta demnitate a țării Tale și să Ți se împlinească toate gândurile. Nădăjduesc că nu vei disprețui această scumpă urare a mea, ci vei binevoi să ții seamă de ea, cu simpatie reciprocă și înaltă judecată către dragostea creștinească. Te poftesc însă foarte mult să-mi răspunzi și mie cu o scrisoare prietenească și de astăzi înainte, ca vecin bun și apropiat

să corespundezi cu mine. Cu toate că trupește suntem departe unul de altul și că prin îngăduința Prea Puternicului suntem despărțiți, totuși suntem sufletește nedespărțiți, pentru că îmbrățișăm una și aceeași credință creștină, cu toții formând același trup și avem în fruntea noastră pe Isus Hristos. De aceea să căutăm să ne învrednicim de bunătățile comune ale veșniciei, ceea ce aspiră toți creștinii credincioși, legați între ei prin bună înțelegere. Și precum Eu aici în oștirea mea zaporojană, așa și Tu Domnitorule, acolo în țara Ta, avem atât în prezent cât și în viitor nevoie de har și dragoste reciprocă. Și aceasta se va lămuri definitiv între Noi, îndată ce Tu Domnitorule, vei înțelege să intri în legătură prietenească cu mine. Și pentru aceasta Te rog pe Tine Domnitorule insistent și mă supun dragostei acesteia.

De mila Ta doritor și bucuros, te slujesc Ivan Samuilovici hatmanul oștirii zaporojene a Prea Luminatelor Majestății Sale Impărătești cu mână proprie.

Anexată la dresa de mai sus se mai găsește încă și următoarea scrisoare:

Aceasta o fac după porunca Prea Luminatului Nostriu Monarh Pravoslavnic, a Majestății Sale Impărătești, și cu deamănuntul Îți trimit scrisoarea mea. Se cade însă ca fiind totdeauna bun față de Domnia Ta să ne lămurim; orice om cuminte care este născut și crescut în credință pravoslavnică nu poate decât să dorească ca între creștini să domnească prietenie trainică, dragoste și bună înțelegere. Să nu credem în amăgirile trecătoare, ci să năzuim spre binele etern, pe care Eu, ca bun creștin nu numai acuma, ci pururea l-am avut înaintea ochilor. Eu doresc cea mai deplină unire între creștini, nu numai din toate puterile dar și din toată inima și din tot cugetul, ceea ce mulți din cauza acelorași piedici nu se pot înțelege. De aceea cu toții trebuie să susținem cauza creștină cu adâncă evlavie și însuflețiți de aceleași simțimente care se întemeiază pe înalta valoare morală și pe stima reciprocă. Toți trebuie să aibă toată grija pentru sfânta credință a bisericii pravoslavnice, ca fii ai bisericii pravoslavnice a Răsăritului prin sfântul botez și prin sângele neprețuit al bisericii lui Isus Hristos.

De aceea nădăjduiesc cu tărie ca și Tu, ca unul care este unit cu Noi prin aceeași credință, ni vei dori tot binele și în deosebi marelui Țar, Majestății Sale Impărătești, ca singurului monarh pravoslavnic, care este singurul ocrotitor al tuturor creștinilor din lumea pravoslavnică. De aceea Eu încrezându-mă în Tine, Te rog foarte mult ca din imboldul dragostei creștinești către Noi, cât și din datoria creștinească pe care o ai față de credința pravoslavnică, să binevoiești a ni trimete știri adevărate asupra planurilor Busurmanilor. Când însuși Sultanul lor sau vizir va fi aproape de Ceherin sau alt undeva și când au de gând să pornească cu războiu. Aceasta Te rog să-mi comunici prin acești oameni. Eu știu că Domnia Ta cu mintea Ta ageră vei înțelege că acel Busurman intrând în luptă cu noi și atingând ținta spre care tinde — ceea ce să ne ferească Dumnezeu — va încerca să asuprească și să apese și mai

greu pe creștinii din țara unde domnește Măria Ta. De aceea rog pe Domnia Ta să fii bun să ni trimiți știri adevărate pentru a ne putea apăra. Aceasta Te rog, nu pentru că ne-am teme de acel dușman, ci ca să cunoaștem din vreme care sunt intențiunile sale adevărate. Căci din mila prea înaltului Dumnezeu și prin grija prea luminatului Nostru monarh, forțe nenumărate și nevăzute până acum stau gata de a se arunca asupra inamicului și a-l respinge. Din toate regiunile acestei mari împărății s'au concentrat oștiri puternice rusești. Și mari oștiri străine sunt gata de luptă alături de oștirea noastră zaporojană. Avem nădejde în Dumnezeu ca acest Busurman nu se va mai bucura de biruință. Iar pe Tine, Măria Ta, care ne vei trimite știrile dorite, pentru apărarea noastră, nu numai eu Te voi răsplăti, ci însuși marele monarh îți va rămâne adânc recunoscător.

(Akte, vol. XIII, p. 484, Nr. 112).

LXVIII

1678, Februarie 28.

Ivan Samuilovici, către țar, despre relațiile cu voievozii Moldovei și Munteniei.

Hatmanul scrie țarului că, urmând porunca împărătească, a dat de un negustor român și a trimis prin el scrisori către voevodul din Moldova și cel din Muntenia, rugându-i ca în dragostea lor creștinească să-i trimită informațiuni asupra adevăratelor intențiuni ale Turcilor și anume unde se află Sultanul și vizirul și când au de gând să năvălească asupra Ceherinului. Iar negustorului i-am făgăduit că dacă va aduce știri dela voievozii români, el va primi o frumoasă răsplată nu numai dela mine, ci și dela însuși țarul. Pe lângă negustorul român, dânsul a mai trimis și un sol special din Ucraina în străinătate, care va trece prin Iași și prin alte orașe românești, dar va căuta să pătrundă și dincolo de Dunăre în Turcia până la Adrianopol, ca să aducă în Ucraina informațiuni de mare importanță.

(Akte, vol. XIII, p. 480, Nr. 112).

LXIX

1678, Noembrie 16.

Negustorii de vinuri sosind din Iași povestesc că voevodul Moldovei a primit ordin dela Sultan să pregătească pentru armata turcească 4000 care cu grâu, 2000 boi și 1000 cai și căruțe. Voevodul Moldovei (Antonie Ruset) a fost rechemat de vizir dela Nemirov și trimis la Sultan, fără să știe din ce pricină.

(Akte, vol. XIII, p. 710, Nr. 162).

	<u>Lei</u>
TOMUL VII (1927):	300.—
CONST. C. GIURESCU. Organizarea financiară a Țării-Românești în epoca lui Mircea-cel-Bătrân.	25.—
CONST. I. KARADJA. Delegații din țara noastră la conciliul din Constanța (Baden) în anul 1415.	30.—
N. IORGA. Noi acte românești la Sibiiu.	25.—
N. IORGA. Momente istorice.	8.—
N. IORGA. Informațiuni germane despre România și Basarabia pe la 1870.	10.—
Dr. ANDREI VERESS. Păstoritul ardelenilor în Moldova și Țara-Românească până la 1821.	60.—
CONST. C. GIURESCU. Nicolae Milescu Spătarul.	32.—
ȘT. METEȘ. Contribuțiuni nouă privitoare la familia boierească Buhuș din Moldova.	30.—
I. NISTOR. Răsunetul războiului din 1877 în Bucovina și Basarabia.	12.—
N. IORGA. Ultimele scrisori din țară către N. Bălcescu.	10.—
N. IORGA. Încă un portret al lui Mihai Viteazul.	10.—
ANDREI RĂDULESCU. Unificarea legislativă.	40.—
TOMUL VIII (1927—28):	320.—
H. PETRI. Relațiunile lui Jakobus Basilicus Heraclides cu capii Reformațiunii.	25.—
ANDREI RĂDULESCU. Izvoarele Codului Calimach.	18.—
N. IORGA. Imperiul Cumanilor și Domnia lui Băsarabă.	10.—
N. IORGA. O gospodărie moldovenească la 1777 după socotelile cronicarului Ioniță Canta.	12.—
I. LUPAȘ. Doi umaniști români în sec. al XVI-lea.	20.—
N. IORGA. Brodnicii și Românii.	20.—
P. P. PANAITESCU. Contribuții la opera geografică a lui D. Cantemir.	25.—
G-ral R. ROSETTI. Regulamentul Infanteriei franceze din 1 August 1791 și influența lui asupra regulamentelor de cari s'au servit oștirile românești sub Regulamentul Organic.	15.—
G-ral R. ROSETTI. Notele unui ofițer norvegian înaintea și în timpul războiului de neatrănare 1876—1878.	35.—
GR. NANDRIȘ. Patru documente dela Ștefan-cel-Mare.	15.—
N. IORGA. Rătăcirile în Apus ale unui pretendent român, Ioan Bogdan, în sec. al XVI-lea.	15.—
N. IORGA. Francmasoni și conspiratori în Moldova secolului al XVIII-lea.	5.—
Dr. ANDREI VERESS. Nunții apostolici în Ardeal.	30.—
N. IORGA. Din originile politicianismului român: O acțiune de opoziție pe vremea Fanarioșilor.	8.—
N. IORGA. Informații spaniole despre războiul nostru pentru independență.	32.—
G. CANTACUZINO. Colonizarea orientală în Illyricum.	35.—
TOMUL IX (1928-29)	200.—
N. IORGA. Cronicile turcești ca izvor pentru istoria Românilor.	12.—
N. IORGA. Portretele Domnilor noștri la muntele Athos.	20.—
D. ONCIUL. Românii și Ungurii în trecut.	15.—
S. GREAVU-DUNĂRE. Bibliografia Dobrogei, 425 a. Hr. — 1928 d. Hr.	80.—
N. IORGA. Portrete și lucruri domnești nou-descoperite.	20.—
N. IORGA. Comemorarea lui Francesco Petrarca.	10.—
N. IORGA. Un boier de provincie în timpul Eteriei și Reg. Organic.	10.—
Păr. H. INGIGIAN. Mărturii armenesti despre Valahia și Moldova.	35.—
G-ral R. ROSETTI. Rapoarte daneze asupra războiului din 1877-1878.	10.—
TOMUL X (1929)	400.—
G-ral R. ROSETTI. Câteva săbii ale lui Constantin Brâncoveanu.	15.—
CL. ISOPESCU. Documenti inediti della fine del Cinquecento.	70.—
N. BĂNESCU. Acte venețiene privitoare la urmașii lui Petru-Vodă Șchiopul.	60.—
G. SOFRONIE. Principiul naționalităților în Dreptul Internațional public.	100.—
N. IORGA. Originea moldoveană a lui Enăchiță Văcărescu.	8.—
I. LUPAȘ. «Chronicon Dubnicense» despre Ștefan-cel-Mare.	10.—
P. P. PANAITESCU. Miron Costin, Istoria în versuri polone.	85.—

MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE

SERIA III

Lei

<u>TOMUL I (1922—23):</u>	100.—
<u>TOMUL II (1923—24):</u>	130.—
<u>TOMUL III (1924—26):</u>	840.—
ION ANDRIEȘESCU. Piscul Crăsani.	40.—
V. PÂRVAN. Getica.	800.—
<u>TOMUL IV (1924):</u>	100.—
IOAN C. FILIT. Despre Negru-Vodă.	12.—
VINTILĂ MIHĂILESCU. Așezările omenești în Câmpia Română la mijlocul și sfârșitul sec. XIX.	2.—
Dr. ANDREI VERESS. Campania creștinilor în contra lui Sinan-Pașu	25.—
P. P. PANAITESCU. Influența polonă în opera și personalitatea cronicarilor: Grigore Ureche și Miron Costin.	64.—
N. IORGA. I. Domnița Anca și patronajul ei literar; II. O prigonire politică sub Fanarioți	1.—
N. IORGA. I. Cea dintâiu istorie universală tipărită în Transilvania; II. Moșiile familiei Beldy în Țara-Românească.	1.—
N. IORGA. Procesele călugărilor dela Sântile și Gheorghe, pisarul leșesc.	10.—
I. VLĂDESCU. Inceputul anului în cronicile moldovenești până la Ureche.	12.—
G-ral R. ROSETTI. Studii asupra chipului cum se făptuia războiul de către Ștefan-cel-Mare. — Mem. I—III.	25.—
<u>TOMUL V (1925—26):</u>	160.—
N. IORGA. Comemorarea lui Edgar Quinet, cu ocaziunea semicentenarului morții lui.	5.—
ION ANDRIEȘESCU. Considerațiuni asupra tezaurului dela Vâlci-Trân lângă Plevna (Bulgaria).	15.—
AL. BUSUIOCEANU. Câteva portrete noi ale lui Mihai-Viteazul.	8.—
ANDREI RĂDULESCU. Dreptul de moștenire al soțului supraviețuitor.	30.—
N. IORGA. Trei călători în Țările Românești: Caronni, Rey, Kunisch și originea «Luceafărului» lui Eminescu.	10.—
I. LUPAȘ. Din activitatea ziaristică a lui Andrei Mureșcanu.	60.—
N. IORGA. Lucruri noi despre Chilia și Cetatea-Albă.	15.—
N. IORGA. Un prinț portughez cruciat în Țara-Românească a sec. al XV-lea.	10.—
N. IORGA. O istorie a lui Mihai-Viteazul de el însuși.	10.—
<u>TOMUL VI (1926—27):</u>	300.—
G-ral R. ROSETTI. Studii asupra chipului cum se făptuia războiul de către Ștefan-cel-Mare. — Mem. IV și V.	50.—
N. IORGA. O mărturie din 1404 a celor mai vechi «Moldoveni».	8.—
N. IORGA. O tipăritură românească la Uppsala	15.—
N. IORGA. Goleștii și alți elevi ai lui Töpffer în Geneva.	10.—
ANDREI RĂDULESCU. Șaizeci de ani de Cod Civil.	20.—
N. IORGA. Știri nouă despre biblioteca Mavrocordatilor și despre viața muntenească în timpul lui Constantin-Vodă Mavrocordat.	18.—
N. IORGA. Cea mai veche citorie de nemeși români din Ardeal (1408—9).	15.—
N. BĂNESCU. Opt scrisori turcești ale lui Mihnea II «Turcitul».	30.—
G. VÂLSAN. Harta Moldovei de Dimitrie Cantemir.	30.—
N. IORGA. Foaia de zestre a unei domnițe moldovenești din 1587 și exilul din Veneția al familiei sale.	15.—
V. MOTOGNA. Răsboaiele lui Radu Șerban (1602—1611).	30.—
ETTORE PAIS. Gli scavi di Pompei ed il tesoro di Mahdia.	12.—
Dr. ANDREI VERESS. Scrisorile Misionarului Bandini din Moldova (1644—1650).	25.—

VERIFICAT
1987